

ZÁKLADY PRÁVA KANONICKÉHO.

ČÁST DRUHÁ.

PRÁVO PLATNÉ.

SEŠIT TŘETÍ.

NAPSAL

JUDR. KAMIL HENNER.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — KNIHTISKÁRNA „POLITIKA“

1920.

Všechna práva se vyhrazuji.

OBSAH.

	Str.
Dodatek k právu manželskému.	
§ 127. Státní právo manželské	267—285
Kapitola druhá. O posvátných místech a o času posvátném	285—293
§ 128. Posvátná místa	285—291
A. O kostelích a kaplích	286—288
B. O hřbitovech	288—291
§ 129. O času posvátném	292—293
Kapitola třetí. O kultu božském	293—297
§ 130	293—297
Kapitola čtvrtá. O církevním učení	297—307
§ 131. 1. O katechesi, kázání a misiích	297—300
§ 132. 2. O seminářích	300—303
§ 133. 3. O školách	303—304
§ 134. 4. O censuře knih	304—307
Kapitola pátá. Právo majetkové	307—342
§ 135. Stanovisko povšechné. Různění majetku církevního	307—312
§ 136. Dávky církevní	312—322
§ 137. Podmět církevního jmění	322—324
§ 138. Zabezpečení církevního majetku	324—329
§ 139. Některé zvláštní předpisy rázu majetkového	329—331
§ 140. Správa církevního majetku	331—334
§ 141. Práva beneficiátova k beneficiu	335—337
§ 142. Náboženská matice	338—342

Poznámka. Nebylo lze přihlížeti k poměrům na Slovensku pro částečnou nepřístupnost příslušných zákonův a nařízení.

Dodatek k právu manželskému.

§ 127. Státní právo manželské.

Podáváme zde doplněk stručným vyličením státního práva manželského, platného u nás mimo Slovensko.

Na Slovensku platí uherský zákon manželský, sankcionovaný 9. a uveřejněný 18. prosince 1894 (čl. XXXI. roku 1894), účinný pak od 1. října 1895. Některé změny byly v něm provedeny československou novelou manželskou doleji vytknutou, jejíž §§ 1—12, 25 a 29 se vztahují také na Slovensko (§ 30 novely). O původním zákonu uherském napsali jsme obšírné pojednání ve IV. a V. ročníku „Sborníku věd právních a státních“ (*Henner, O uherském právu manželském, v Praze, 1904*).

Při převratu r. 1918 náš stát (mimo Slovensko) převzal manželské právo rakouské tenkráté platné; bylo to sice právo státní, ale nebylo pro všechny státní občany jednotné, naopak byly jeho předpisy ovládány v mnohých směrech církevními názory i platily zvláštnosti pro katolíky, nekatolíky, židy a osoby bezkonfesní. Platil občanský zákonník (§§ 44—136 s některými pozdějšími změnami), zákon z 25. května 1868, č. 47 ř. z., jenž zavedl podpůrné civilní manželství, zákon z 31. prosince 1868, č. 3 ř. z. ex 1869 v příčině smírčích pokusů před soudním rozvodem manželů, zákon z téhož dne (č. 4 ř. z. ex 1869) o uzavírání manželství mezi příslušníky různých křesťanských vyznání a pak zákon ze dne 9. dubna 1870, č. 51 ř. z. o manželství osob bezkonfesních, podle něho se řídili i mohamedáni hanefitského ritu (zákon z 15. července 1912, č. 159 ř. z., § 7).

Zákon československý z 22. května 1919, č. 320 sb. z. a n. zavedl změny v obřadnostech smlouvy manželské, v rozluce a v překážkách manželských; prováděcí nařízení je ze 27. června 1919, č. 362 sb. z. a n. Zákon tento má 32 paragrafy, z nichž 1—12 na-

byly účinnosti dnem 13. července 1919, ostatní 13. června, jakožto dnem vyhlášení.

Zákon upravil manželské právo pro všechny státní občany stejnoměrně, zavedl civilní manželství fakultativní, vymýtil různé zvláštnosti dříve upravené s hlediska konfesního a zrušil přirozeně všechny posavadní předpisy o věcech jím upravených (§ 31, odst. 2 novely).

Státní zákony, upravující nyní manželství, jsou tyto:

1. občanský zákoník, pokud není pozměněn;
2. zákon z 31. prosince 1868, č. 3 ř. z. pro rok 1869, pozměněný ovšem novelou (§ 27);
3. manželská novela sama.

Uvedeme ustanovení občanská jako dodatky k jednotlivým paragrafům, jednajícím o kanonickém právu manželském.

K § 94 (o zasnoubení).

V občanském zákoníku jeví se zasnoubení býti smlouvou přípravnou (*pactum de contrahendo*, § 936), ovšem nežalovatelnou.

Zákoník nikde neuznává při zasnoubení právního závazku k uzavření manželství, ani k plnění toho, co bylo vymíněno pro případ odstoupení (§ 45). Kdo však nezavdal odůvodněné příčiny k odstoupení, má nárok na náhradu skutečné škody, kterou může dokázat ze *zaviněného* zániku zasnoubení (§ 46).

K § 95 (všeobecné zásady o způsobilosti k manželství).

Občanský zákoník jmenuje vylučující překážky manželské pouze překážkami manželství a nemá pro zakazující překážky společného názvu. V praxi se jim říká záповědi manželské.

K § 97 (nedospělost k manželství).

V právu občanském se vyžaduje k platnosti manželství bez rozdílu rodu dokonání 14. roku, t. j. soukromoprávní dospělosti (§§ 21, 48 obč. z.); dětem pod sedmým rokem jsou na roven postavení ti, kdož byli úplně zbaveni svéprávnosti (§ 3 cís. nař. z 28. června 1916, č. 207 ř. z.).

Překážka tato je soukromoprávní (§ 28 nov. manž.).

Osoby sice dospělé, ale nezletilé (t. j. pod 21. rokem) nebo neprohlášené svéprávnými nemohou uzavřít manželství bez sou-

hlasu svého manželského otce, resp. poručenského soudu; jinak by jim vadila překážka *defectus consensus parentis*. Totéž platí i o osobách sice zletilých, ale které z jakýchkoli příčin nemohou samy platně se zavázati.

Není-li otec již na živu, nebo je-li nezpůsobilý k zastupování, je potřebí k platnosti manželství přivolení příslušného soudu po učiněném prohlášení zákonného jich zástupce (§ 49 obč. z.; dvorský dekret ze 17. července 1813, č. 1065 sbírky zákonů soudních).

Nemanželští nezletilci potřebují svolení soudu po prohlášení svého poručníka (§ 50 obč. z.); při nezletilých svojencích (adoptovaných) dává svolení adoptant čili svojitel (§ 49, 183 obč. z.).

Nezletilému cizinci, který nemůže podle svého práva domovského se vykázati patřičným svolením nebo nemůže dokázati způsobilosti k manželství, se zřídí státním soudem opatrovník, který prohlásí k soudu svolení nebo nesvolení k uzavření sňatku v tuzemsku, načež soud rozhodne (§ 51 obč. z.).

V případě, že příslušní činitelé odeprou zmíněné svolení, mohou snoubenci se dovolávati soudu, který rozhodne po konaném nesporném řízení, zdali odepření jest odůvodněno čili nic (§ 52 obč. z., §§ 190—192 zák. z 9. srpna 1854, č. 208 ř. z.). *Příklady*, pro které soud může odepřít svolení k sňatku, jsou uvedeny v § 53 obč. z.: nedostatečné příjmy, špatné mravy, nakažlivé nemoci, vady překážející účelu manželství.

Svéprávné děti nemají potřebí k platnému manželství svolení, avšak uzavírání manželství bez vědomí nebo proti vůli rodičů (nejen otce) má za následek, že nejsou rodiče povinni dáti deři věna, ani synovi výpravy, uzná-li totiž soud důvod jejich nesvolení za správný. To platí i tenkrát, kdyby rodiče třeba později schválili manželství (§ 1222, 1231 obč. z.).

Svolení matčina se nevyžaduje v žádném případě. Je-li matka poručnicí nebo spoluporučnicí, je pouze její prohlášení nutné, nikoli však rozhodné. Občanské právo pokládá tudíž nedostatek svolení otcova, resp. soudu k uzavření manželství osob naznačených, za překážku vylučující, ovšem soukromou (§ 28 novely manž. a 95 obč. z.).

V otázce svolení otcova, resp. rodičů, lze všeobecně zaujmouti různé stanovisko, zdali totiž svolení takové vůbec je nutné; v kladném případě lze pokládati je: a) za výron moci otcovské nebo moci mateřské po dobu trvání jejího; b) za výron závislosti a uctivosti dětí k rodičům po celý čas jich života, t. zv. *reverentia* či *pietas erga parentes*. V obou případech (a, b) je možno, že se uznává doplnění svolení rodičů se strany soudů.

K § 98 (překážka tělesné nemohoucnosti).

§ 60 obč. z. a cí. rozh. z 25. února 1837 má stanovisko církevního práva a pokládá tuto překážku za soukromou (§ 28 novely manž.); i při důkazu se řídí celkem týmiž *zásadami* jako právo církevní, ovšem s tou odchylkou, že jednak nezná přísahy *cum septima manu* a že káže manželům společně žítí ještě jeden rok, nedá-li se s jistotou určit, zdali impotence je stálá nebo jen přechodná; trvá-li nemohoucnost i po tomto roce, uzná se na neplatnost manželství (§ 100 a 101 obč. z.). Tato *cohabitatio unius anni* má vzor svůj v *triennalis cohabitatio*, která byla známa dřívějšímu právu církevnímu; ovšem s ní znenáhla sešlo.

K § 99 (překážka platného svazku manželského).

§ 62 obč. z. stanoví, že muž oddán býti může v týž čas jen s jednou ženou a žena jen s jedním mužem. Kdo již jednou žil v manželství a chtěl by uzavřítí nové, musí dokázati, že svazek manželský předchozí byl právně rozvázán. Ustanovení toto má týž význam jako v právu kanonickém. Překážka ligaminis je veřejná (§ 28 novely). Dvojženství je zločin (§§ 206—208 trestn. z.).

Občansky rozhoduje v příčině prohlášení za mrtva a uzavření nového sňatku nově textovaný § 24, pak §§ 112—114 obč. z. a zákon z 16. února 1883, č. 20 ř. z. ve znění zákona z 31. března 1918 č. 129 ř. z., pak zákon z téhož dne, č. 128 ř. z. a nařízení min. spravedlnosti z 8. dubna 1918 č. 134 ř. z.

K § 100 (překážka různého náboženství).

Nynější právo již nezná této překážky, která ovšem se vyskytovala v § 64 obč. z., jenž byl však zrušen § 25, odst. 1 novely.

K §§ 101 a 102 (překážka vyššího svěcení a slavných slibů).

Překážky tyto jsou nyní právu neznámy, neboť § 63 obč. z. byl zrušen § 25, odst. 1 novely.

K § 103 (překážka únosu).

Občanské právo stanoví (v § 56 obč. z.), že svolení k manželství je neplatno, bylo-li dáno osobou unesenou, pokud jí svoboda nebyla vrácena. Důvod překážky je vůle nesvobodná, o níž zákon předpokládá, že trvá po celou dobu stavu způsobeného únosem. Překážka tato platí proto jako taková jak proti únosci, tak

i proti každému třetímu. Ačkoli zákoník mluví všeobecně o osobě unesené, přece sluší mysliti jen na ženu, co jasně vyplývá z vývoje jak kanonického práva, tak i práva občanského. Překážka je podle obč. z. veřejná (§ 28 manž. nov.).

K § 104 (překážka zločinu).

Občanské právo zaujímá co do překážky zločinu stanovisko jiné, nežli právo kanonické, ano uznává pouze spoluvinu na rozloučení svazku manželského, a to zavražděním manžela za těchto podmínek (§ 68 obč. z.; § 25, č. 1 nov.):

Úklady na život manžela musejí se jeviti jako vražda neb alespoň jako pokus vraždy po rozumu trestního práva, což jest odchylkou od práva kanonického. Úklady tyto musily býti činěny s úmyslem, aby jimi bylo umožněno manželství mezi manželem útočником a osobou třetí, kteréžto osoby musily si ještě za trvání manželství slíbiti, že uzavrou spolu manželství po odstranění manžela jim překážejícího. Úklady mohou vycházeti od obou budoucích manželů neb od jednoho ve srozumění s druhým, neb i bez tohoto srozumění. Osobního zakročení budoucích manželů není třeba; postačí i intelektuální pachatelství.

Důvod překážky není tudíž skutečné rozloučení překážejícího manželství, nýbrž zločinné jednání směřující k němu.

Překážka je podle práva občanského veřejná (§ 28 novely manž.).

K § 105 (překážka příbuzenství).

Právo občanské má především počítání civilní tak jako římské bez rozdílu, jde-li o linii přímou nebo pobočnou (§ 41 obč. z.).

Právo toto zapovídá v § 65. obč. z. manželství v pokolení přímém, dále manželství mezi sourozenci jak plnorodými, tak i polorodými, mezi bratrance a sestřenicemi, jakož i se sourozenci rodičů, t. j. se strýcem a tetou se strany otcovy nebo matčiny. Zdali příbuzenství je manželské nebo nemanželské, nečiní rozdílu. Překážka nesahá veskrze až ke 4. stupni civilnímu, neboť dovoleno je manželství na př. mezi prastrýcem a praneteří.

§ 125 obč. z. byl zrušen § 25 novely.

Překážka příbuzenství je veřejná (§ 28 novely manž.).

K § 106 (překážka švagrovství).

Právo občanské uznává švagrovství jako překážku potud, že manžel nemůže uzavřítí manželství s příbuzným druhého manžela

v pokolení přímém a s plnorodým nebo polorodým jeho sourozencem (§ 25, bod 3 novely manž.). § 125 obč. z. byl zrušen (§ 25, bod 1 novely).

Překážka je soukromá (§ 28 novely).

Poznámka. Nynější občanské právo zná ještě zvláštní překážku odsouzení k těžkému trestu žalářnímu a k trestu smrti (od ohlášení rozsudku do jeho výkonu), *ovšem výhradně jen pro vojsko, čeho de lege ferenda nelze schvalovati* (§ 61 obč. z., §§ 45—47 vojenského trestního zákona z 15. ledna 1855, č. 19 ř. z.). Prominutím trestu nebo vypršením trestu žalářního, překážka ovšem zaniká.

K § 112 (překážka smíšeného náboženství).

Při sňatku občanském tato překážka není uznána. Náboženství dětí narozených v manželství smíšeném se řídí podle mezikonfesního zákona z 25. května 1868, č. 49 ř. z., upraveného nyní československým zákonem z 15. dubna 1920, č. 277 sb. z. a n.

K nauce o překážkách zakazujících.

Občanské právo má 1. překážky zakazující zavedené z týchž hledisek zákonodárných, jako projednané překážky kanonické (omezení osobní způsobilosti k uzavření manželství, při čemž rozhodoval hlavně zřetel k sociálním poměrům).

Mimo to však má právo občanské 2. překážky, jež zavedeny jsou z důvodu, by se předešlo manželství neplatnému.

K č. 1. Sem patří:

- a) branná povinnost;
- b) stav vojenský.

Rozhoduje nyní branný zákon republiky Československé z 19. března 1920, č. 193 sb. z. a n.: Osoby, které posud nespĺnily řádné odvodní povinnosti, mohou se oženiti jen výjimečně, prokáží-li okolnosti zvláštního zřetele hodné a udělí-li jim k tomu svolení příslušný politický úřad druhé stolice. Podrobnosti jsou stanoveny cestou nařizovací.

Odvedení, kteří posud nenastoupili presenční služby, dále pak osoby v presenční službě, jakož i vojenské osoby z povolání potřebují k sňatku povolení vojenského úřadu. Jinak není k sňatku potřebí zvláštního úředního povolení.

Povolení k sňatku neposkytuje výhod při plnění branné povinnosti (§ 36).

Tresty pro sňatky bez povolení jsou stanoveny v § 41 branného zák.

§ 54 obč. z. je tudíž potud změněn, že manželství uzavřené bez povolení je přece platné.

c) Příslušenství k četnictvu (§ 24 zákona z 14. dubna 1920 č. 299 sb. z. a n.) a k některým úřadům státním. Jednotlivosti se udávají v právu správním.

d) Doba smuteční u vdovy.

Propter honestatem et reverentiam defuncto marito debitam a propter turbationem sanguinis je předepsána vdově, rozloučené manželce nebo ženě, jež žila v neplatném manželství, doba, kterou musí vyčkati, než může přikročiti k novému manželství (annus luctus). § 120 obč. z. stanoví, že žena z předchozího manželství těhotná nesmí vůbec se provdati před slehnutím; je-li těhotenství pochybné, musí čekati 180 dní, z čehož politické úřady první stolice (§ 1 zákona ze 4. července 1872, č. 111 ř. z.) mohou udělití prominutí až na tři měsíce. Jinak stihne novomanžely trest vyměřený politickým úřadem, žena pozbývá dále všech výhod jí příslušejících od předchozího manžela ze satebních smluv, dědičné smlouvy, posledního pořízení neb úmluvy učiněné při rozloučení, a manžel pozbývá práva naříkati si do neplatnosti manželství (§ 58 obč. z.), seznal-li, že žena v době uzavření nového manželství byla s útežkem od jiného (§ 121 obč. z.).

K č. 2.

a) Kdo žil již v nějakém manželství a chce uzavřítí nové manželství, musí dokázati, že předchozí manželství zaniklo po právu (§ 62 obč. z.).

Jednotlivosti patří do soudního řádu.

b) Osoby, jichž plnoletost není zjevná, jsou povinny ji dokázati (§ 78 obč. z.). Pravidelně stačí předložení listu křestního nebo listu o narození nebo soudní listiny o prohlášení za plnoletého.

Nezletilci a plnoletí jim na roveň postavení a osoby, jimž zapotřebí je zvláštního povolení, nemají býti oddáni před podáním důkazu potřebného povolení (§ 78 obč. z.).

c) Manželství nemá se uzavřítí bez výkazu, že ohlášky byly řádně vykonány, resp. že dispense byla udělena (§ 78 obč. z.).

d) Cizinci mají vykázati, že mohou uzavřítí manželství podle práva své domoviny (dekret dvorské kanceláře z 22. prosince 1814, č. 1118 sbírky zákonů soudních).

e) Kdykoli nějaká překážka manželská vyjde na jevo, nesmí manželství se uzavřít, pokud se neprokáže, že překážka již nevádí (§ 78 obč. z.).

Přestupku se dopouští, kdo dá se oddati, zatajuje manželskou překážku sobě známou; trest od 3—6 měsíců (§ 507 trestn. z.).

K § 115 (dispensace od překážek manželských).

Příslušným k udílení dispensí z překážek je politický úřad druhé stolice a to podle rádného bydliště žadatelova. Náleží-li žadatelé různým politickým úřadům, dlužno, by každý žádal u svého příslušného úřadu za dispensi (§ 26 novely manž.).

Stížnosti, jež nejsou vázány na žádnou lhůtu, lze podati k ministerstvu vnitřní (§ 29 novely manž.).

Které překážky lze prominouti, zákon výslovně nestanovil, avšak různí mezi překážkami prominutelnými a neprominutelnými (§ 26 novely manž.). Stanovisko toto má ovšem výhodu, že jím se umožňuje přizpůsobení časovým názorům a potřebám, ale má nevýhodu, že praxe může se státi vysoce přísnou nebo povážlivě povolnou.

Důvody dispensační mají býti důležité (§ 26 novely manž.); ježto zákon neudává jednotlivostí, rozhoduje volné uvážení úřadův.

Forma žádostí za dispensi a vyřizování jich se řídí podle všeobecných zásad platných při řízení politickém. Účinek dispense *in contrahendis* jest jako v právu církevním.

Jde-li o dispensi *in contractis*, žádá se cestou pravidelnou, jako běží-li o dispensi *in contrahendis*. Obdrží-li dispensi, musejí manželé opětně projevití přivolení k manželství v předepsané formě, ale bez vyhlášek, což se poznamená v knize sňatků. K takovému manželství se hledí tak, jakoby bylo platně uzavřeno hned od původu (§ 7, poslední odst. novely manž.).

K § 116 (smlouva manželská).

Občanský zákoník prohlašuje v § 48, že osoby zuřivé, šílené a blbé nejsou s to, by uzavřely platnou smlouvu manželskou. Osoby plnoleté, jsouce obmezeně zbaveny svéprávnosti pro duševní nemoc nebo duševní slabost, mohou uzavřítí manželství pouze se svolením podpůrce a soudu (§ 4 cís. nař. z 28. června 1916, č. 207 ř. z.).

K § 117 (souhlas mezi vůlí a jejím projevem); k č. I.

V literatuře občanského práva jest o *reservatio mentalis* obecné mínění opačné, nežli v právu kanonickém; uznává se totiž platnost manželství i přes prokázanou mentální rezervaci, neboť má se za to, že *praesumptione iuris ac de iure* každý chtěl manželství, kdo je uzavřel. Nemůžeme souhlasiti s tímto názorem v zákoně nepodstatněným, poněvadž nemůže právo hájiti očividné nemoralnosti, která spočívá v tom, že oklamaná strana by měla býti vázána na podlého podvodníka. Oporu pro tento svůj názor shledáváme v § 44 obč. z., který se nedá odstraniti tvrzením, že obsah jeho nepatří do zákona. Zákon zde výslovně žádá, kteráká musí býti vůle osob vstupujících v manželství; kdo pouze *předstíral* takovou vůli, by *oklamal* stranu druhou, ten nechtěl manželství, a dovede-li strana oklamaná provésti důkaz o nastalém podvodu, má dojítí svého práva. Ovšem se stává věc tato po zavedení rozluky více teoretickou. (K tomu *Hennerovy* vývody v „Právnicku“ 1911, *Tilschovy* tamže i v „Juristische Blätter“ 1912 a *Kašparovy* v „Časopisu kat. duchov.“ 1912.)

K § 117, č. III.

Občanské právo stojí v § 57 a 59 celkem na půdě práva kanonického předkodexového, jež však nedoznalo změny.

Přirozeně nezná obč. z. *error conditionis*, ježto otroctví není u nás uznáno (§ 16 obč. z.; § 1 a 5 justičního dvorského dekretu 19. srpna 1826, č. 2215 sb. z. s.).

§ 58 však uznává zvláštní případ omylu v pohnutce za důvod neplatnosti manželství, pozná-li totiž manžel po sňatku, že manželka jeho jest již od někoho jiného těhotnou. Manželka musila býti s útězkem již v době uzavření manželství, ale muž o tom tenkrát nesměl ničeho věděti. Toto právo nařikati manželství nepřislouší muži, pojal-li manželku, jejíž předešlé manželství bylo prohlášeno neplatným, bylo rozloučeno nebo rozvázáno smrtí manželkou, a to před uplynutím lhůty 180 dnů stanovené § 120 obč. z.

K § 118 (svoboda vůle).

Občanský zákoník zaujímá v § 55 totéž stanovisko jako právo kanonické, jen je zde lhostejno, zdali obsah vyhrůžky je dovolený či nedovolený a vyhrožující oprávněn k výkonu vyhrůžky čili nic.

K § 119 (možnost vůle podmíněné).

Souhlas manželský pod výminkou projevový vůbec neplatí podle obč. práva. Mluví-li § 59 o zklamaném očekávání předpokládaných nebo též smluvených výminek, má zákon na mysli úmluvy, které byly činěny před slavnostním projevem vůle manželské; takovým úmluvám nepřisuzuje zákon vlivu, poněvadž pro vznik manželství rozhoduje pouze slavnostní prohlášení, které musí se díti bezvýmínečně (§ 8 novely manž.).

K § 120 (o předchozích opatřeních, zejména o vyhláškách).

Podle občanského práva se vyhledávají *vyhlášky k platnosti* manželství (§ 1 novely manž.). Obsah a účel vyhlášek je týž jako v právu kanonickém (§ 2 tamže). Vyhlášky činí politický úřad okresní a ve městech s vlastním statutem úřad obecní, pověřený politickou správou (§ 3, 1. odst.). Místně příslušný jest úřad, v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště (§ 3, 2. odst.). Má-li každý z nich řádné bydliště v obvodu jiného úřadu, vykonají vyhlášky oba úřady (§ 3, 3. odst.)

Vyhlášky je vyvěsiti veřejně na úřední oznamovací desce (politického úřadu), a k dožádání také na úřední desce *v obci*, ve které mají snoubenci řádné bydliště (§ 3, 4. odst.).

Konají-li se u politického úřadu okresního pravidelné *dny úřední*, manželství se vyhlásí také ústně o jednom úředním dnu neb o více takových dnech (§ 3, 5. odst.).

Přivolení k manželství lze prohlásiti teprve, když vyhlášky visely na úředních deskách příslušných úřadů politických i obecních aspoň deset dní (§ 3, 6. odst.).

K platnosti vyhlášek a na ní závislé platnosti manželství stačí, když vyhlášky visely na úředních deskách úřadů shora řečených (§ 3), a to aspoň pět dní (§ 5 tamže).

Nebydlí-li některý ze snoubenců ve svém bydlišti ještě šest neděl, je buď s vyhláškami sečkatí, až šest neděl se dovrší, buď musí manželství býti vyhlášeno také v obci, kde onen snoubenec nejpozději bydlil déle šesti neděl (§ 4 tamže).

Nevejdou-li snoubenci v manželství do šesti měsícův od posledního dne vyhlášky, nutno vyhlášku opakovati (§ 6 tamže).

Snoubenci mohou žádati za zkrácení lhůty vyhlášek, nebo za jejich úplné prominutí. *Zkrátiti* lze lhůtu z důležitých důvodů. *Vyhlášky* lze *prominouti*, jen když je věc naléhavá, nebo jde-li o osoby, o kterých vůbec se má za to, že jsou již manžely.

V obou těchto případech musí však strany *potvrditi*, že jim není povědoma žádná překážka zamýšleného manželství. Nedostatek tohoto potvrzení není na překážku účinnosti prominutí.

Zkrátiti lhůtu vyhlášek náleží na politický úřad okresní (obecní); *vyhlášky prominouti* na politický úřad druhé stolice, a je-li tu blízké nebezpečení smrti, na politický úřad okresní (obecní) (§ 7 tamže).

Shora bylo již vytknuto, že při revalidaci manželství vyhlášky se neopakují (§ 7, poslední odst. tamže).

Nedostatek vyhlášky *úředně* se nevyšetřuje (§ 28 novely manž.).

K § 121 (o sňatku).

Je-li forma sňatku *státně* upravena, ale *nezávisle* na formě církevní, mluvíme o *civilním (občanském)* sňatku. Civilní sňatek vykazuje tři *hlavní* vzory:

a) *Obligátní, nutný* čili *závazný* sňatek, je-li forma státem předepsaná jediné rozhodnou v oboru státním. Tato forma je nezávislá na konfesi. Zavedly ji na př. Argentina, Belgie, Brazílie, Francie, Itálie, Mexiko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rumunsko, Rusko, Švýcarsko, Uhersko, atd. Staré Rakousko ji mělo pro osoby bezkonfésní (zákon z 9. dubna 1870, č. 51 ř. z.) a pro mohamedány hanéfitského ritu (zákon z 15. července 1912, č. 159 ř. z., § 7).

b) *Fakultativní*, je-li stranám na vůli ponecháno, chtějí-li uzavřítí manželství ve formě občanské nebo církevní, ale s týmiž následky v oboru státním (Anglie, Spojené státy severní Ameriky).

c) *Subsidiární* čili podpůrné, které jest určeno pro osoby, jež nemohou uzavřítí manželství církevního, státem uznaného, kterým však nevadí žádná překážka, uznaná státním právem. Tento způsob je teprve tenkrát možný, odmítla-li církev sňatek církevní v příslušném případě. (Dřívější zákon rakouský z 25. května 1868, č. 47 ř. z.).

Stanovisko církve katolické je proti civilnímu sňatku katolíků (*actus tantum civilis, matrimonium civile, ut aiunt*) zásadně odmítavé (can. 1094). Církev svým příslušníkům zakazuje občanský sňatek fakultativní a podpůrný. Církev připouští však obligátní sňatek civilní, by manželé dosáhli občanských účinků, žádá však, aby věřící uzavřeli ještě sňatek církevní, by účastni byli svátostných účinků.

Novela manželská zavedla *fakultativní občanský sňatek* (§§ 1, 12).

1. *Občanské přivolení* k manželství se prohlašuje před přednostou politického úřadu okresního (obecního) nebo jeho zástupcem u přítomnosti dvou svědkův a přísežného zapisovatele. Příslušný jest úřad, který vyhlásil manželství. Před úřadem místně nepřislušným lze prohlásiti přivolení jen ke zmocnění úřadu místně příslušného (§ 8 cit.).

Nezachování této předepsané formy zakládá neplatnost manželství, již je vyšetřiti z úřední povinnosti (§ 28 novely manž.).

Přivolení k manželství může se státi také zástupcem. Potřebí je dovolení politického úřadu druhé stolice. Osoba, s kterou manželství má býti uzavřeno, musí býti v plné moci přesně označena. Není-li plná moc takto vypravena, je manželství neplatné. Odvolal-li zmocnitel plnou moc dříve, než manželství bylo uzavřeno, je manželství neplatné, ale zmocnitel je povinen nahraditi všechnu škodu, kterou způsobil odvoláním (§ 9).

O uzavření manželství je zříditi *zápis*, jež podepíší mimo manžely oba svědkové a obě úřední osoby. Na zřízení zápisu a na jeho úpravě není závislá platnost manželství (§ 10 cit.).

Politické úřady okresní (obecní) vedou o vyhláškách a o sňatcích knihu vyhlášek a knihu sňatkův a vydávají z nich na požádání úřední vysvědčení (§ 11 tamže).

Stranám občansky již oddaným je dáno na vůli, chtě-li se podrobiti také obřadům církevním (§ 12, 1. věta), při nichž rozhodují jen předpisy církevní.

2. Přejí-li si snoubenci *pouze* sňatek církevní, konají se vyhlášky a oddavky u příslušného duchovního správce podle předpisů církevních, za šetření předpisův občanských.

Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správcův, oddavky u jednoho z nich neb u obou podle vůle snoubenců.

Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených. K platnosti manželství je třeba aspoň jedné vyhlášky.

O církevních ohláškách platí předpisy těchto §§: § 2, § 3, 2. a 3. odstavce (v textu zákona je chyba tisková, že se cituje odst. 1. a 2. místo 2. a 3., což zaviněno tím, že v osnově byl nynější 1. odstavec sloučen s 2. a že při tisku se učinily dva odstavce z původního prvního odstavce), § 4, 6 a 7.

Při oddavkách platí § 8 novely potud, pokud se stanoví, že příslušný jest úřad, který vyhlásil manželství a že před úřadem místně nepřislušným lze přivolení prohlásiti jen ke zmocnění úřadu

místně příslušného (ostatní věty v § 8 jsou § 12 vyloučeny); dále platí § 9 o zástupci při přivolení k manželství; § 10 a 11 o zápisu manželství (a vyhlášek).

Je-li církevní překážka současně překážkou uznanou státně, je třeba dispense církevní a státní; je-li překážka uznanou jen státně (nikoli církevně) je třeba dispense státní (§ 26 novely); je-li překážka uznána jen církevně, je třeba pouze dispense církevní. Neboť fakultativní manželství znamená, že pouze forma vyhlášek a oddavek je buď státní, buď církevní, kdežto způsobilost k manželství se řídí povždy právem státním a při církevních oddavkách mimo to ještě právem církevním.

K § 123 (o účincích manželství).

Co do účinků manželství podle práva občanského poukazuje na právo občanské.

K § 124 (rozloučení čili rozluka manželství).

Rozloučení manželství náleží co do uspořádání svého k nejtěžším úkolům zákonodárce státního. Manželství je základem rodiny a tím základem státu; ochrana, která se poskytuje manželství, jest ochranou státu; tato skutečnost vyžaduje, by základ státu nebyl libovolně měnitelný, by manželství bylo trvalé. Ale manželství se dotýká jednotlivce tak důtklivě a významně, že i on musí býti chráněn, hrozí-li mu z manželství snad zkáza duševní nebo tělesná; požadavek tento rozhodl pro výjimečnou možnost rozloučení manželství. Dřívější právo občanské bylo ve směru tomto velmi zastaralé a ještě ovládáno názory jednotlivých konfesí. Teprve naše novela manželská zavedla zásady moderní, stejné pro všechny státní občany (mimo Slovensko, kde platí moderní právo uherské).

O *rozluku* manželství lze žalovati podle § 13 novely manželské z těchto důvodů, i když se vyskytly za platnosti dřívějšího práva (§ 23 tamže):

a) Dopustil-li se druhý manžel *cizoložství*. Právo žalobní se promlčuje do jednoho roku ode dne, kdy manžel se dověděl o cizoložství (§ 14, lit. a) a pomíjí vůbec, uplynulo-li ode dne spáchaného cizoložství pět let (§ 14, lit. b).

b) Byl-li manžel druhý pravoplatně *odsouzen do žaláře* nejméně na tři léta nebo na dobu kratší, avšak pro trestný čin vyšlý z pohnutek nebo spáchaný za okolností, svědčících o zvrhlé po-

vaze. Právo žalobní se promlčuje do jednoho roku ode dne, kdy manžel nevinný se dověděl o odsouzení manžela druhého (§ 14, lit a).

c) *Opustil-li* svého manžela zlomyslně a nevrátil-li se na soudní vyzvání do šesti měsíců. Není-li pobyt jeho znám, budiž soudní vyzvání učiněno veřejně. Jednotlivosti jsou uvedeny v článku I. nařízení vládního ze dne 27. června 1919, č. 362 sb. z. a n.

d) *Ukládal-li* druhý manžel o manželův život nebo zdraví; právo žalobní se promlčuje do jednoho roku od dne, kdy manžel se dověděl o úkladném činu (§ 14, lit. a) a pomíjí vůbec, uplynulo-li ode dne spáchaného činu 5 let (§ 14, lit. b.).

e) *Nakládal-li* jím *vícekrát* zle, ubližoval-li mu těžce, neb opětovně ho na cti urážel; po odpuštění stačí jediné nové jednání (§ 14, lit. c).

f) *Vede-li zhýralý život.*

g) *Pro duševní chorobu*; zákon uvádí zde trojí různý typ:

α) trvale nebo periodicky probíhající *chorobu duševní*, která trvá aspoň tři léta;

β) těžkou duševní degenerací vrozenou nebo získanou, čítaje v ní těžkou hysterii, pijáctví nebo navyklé nadužívání nervových jedů, jež trvá aspoň dvě léta;

γ) padoucí nemoc, trvající aspoň rok s nejméně šesti záchvaty v roce nebo s přidruženou duševní poruchou.

h) Nastal-li tak *hluboký rozvrat* manželský, že na manželích nelze spravedlivě požadovati, by setrvali v manželském společenství. Rozluky nelze vysloviti k žalobě manžela, který rozvratem je převážně vinen.

i) *Pro nepřekonatelný odpor.* Žalobě lze vyhověti jen tehdy, připojí-li se (k jednostranné žádosti) za rozlukou třebas i dodatečně také druhý manžel. V tomto případě netřeba však rozluky ihned povolovati, nýbrž lze napřed uznati na rozvod od stolu a lože, a to třebas i vícekrát. Předchozí rozvod odpadá, jsou-li už manželé soudně rozvedeni a uplynul-li od té doby jeden rok, aniž obnovili manželského společenství; uplynula-li 3 léta od rozvodu, je pokládati tvrzený odpor za prokázaný, pokud výsledky ústního jednání tomu neodporují (§ 18 novely).

Právo žalobní pomíjí *odpuštěním*. Nové provinění zakládá novou žalobu a ruší dřívější odpuštění (§ 14, lit. c.).

Lhůty promlčecí (§ 14, lit. a, b) se *přerušují* žádostí nebo žalobou o rozvod, bude-li v řízení náležitě postupováno. V případě zamítnutí žádosti nebo žaloby, přihlíží se k věci tak, jakoby lhůty nebyly přerušeny (§ 14, lit. d).

Ve všech sporech o rozluky budiž postupováno podle předpisů platných o tom, jak vyšetřovati a posuzovati *neplatnost* manželství (§ 13, posl. odst.).

Příslušným rozhodovati o rozluce (§ 13) je sborový soud první stolice, v jehož obvodě manželé měli své poslední společné bydliště (§ 76 jurisd. normy.).

Manželé, jejichž manželství bylo rozloučeno výrokem soudním, mohou uzavřít *nový sňatek* teprve, když rozhodnutí o rozluce nabylo právní moci (§ 22 novely manž.).

K § 125 (rozvod manželství).

Rozvod musí vždy se zakládati na soudním výroku (§ 93 obč. zák. a contr.), kterého manželé musejí se domáhati.

Zde sluší různiti dva případy:

a) *Rozvod dobrovolný.*

b) *Rozvod nedobrovolný.*

Ad lit. a). O rozvodu dobrovolném jednají §§ 103—106 obč. zák. s odchylkami pozdějších zákonův a §§ 2—7 min. nař. 9. prosince 1897, č. 283 ř. z.

Žádají-li oba manželé dobrovolně a souhlasně za rozvod, musí soud první instance (okresní soud manželův § 114 jur. normy) povolití rozvedení, bylo-li šetřeno těchto zákonních předpisů (§ 103 obč. zák.). Zákon z 31. prosince r. 1868, č. 3 ř. z. ex 1869 a § 27 novely manželské předpisují, že dobrovolnému rozvedení má předcházeti trojí pokus o smíření u jmenovaného soudu v přestávkách osmidenních; o pokusech těchto sepíše se protokol u soudu (§ 3 cit. zák.).

Soud může povolití rozvedení jen tenkrát, když byla se stala mezi manžely úmluva o uspořádání majetkových poměrů, zejména o výživě manželky a dětí (§ 105 obč. zák.; § 7 minist. nařízení z r. 1897). K dobrovolnému rozvedení může i nezletilý manžel nebo manžel poručenec a opatrovanec sám přivoliti; k uspořádání majetkových poměrů má ovšem zapotřebí svolení zákonného zástupce a poručenského soudu (§ 106 obč. zák. a § 4 nařízení z r. 1897).

Ad lit. b) O *nedobrovolném rozvedení* mluví §§ 107—109 obč. zák. s pozdějšími zákonnými změnami. (Srovn. také §§ 2—7 min. nař. z r. 1897). Sborový soud první instance posledního společného bydliště manželů (§ 50 č. 2 a § 76 jurisd. normy) může připustiti nedobrovolné rozvedení jen z vážných důvodů, jaké příkladem uvádí § 109 obč. zák.: uznané spáchání cizoložství nebo zločinu vůbec, zlomyslné opuštění manžela, nespořádaný způsob života,

kterým čest rodiny nebo podstata majetku žalujícího manžela jsou ohroženy, nebezpečné úklady na život nebo zdraví, kruté nakládání, velmi citelné a opakované urážky, tělesné nakažlivé nemoci.

I nedobrovolnému rozvedení má předcházeti trojí pokus o smíření touže měrou, jako při rozvedení dobrovolném (§ 107 a § 27 novely manž.). Nedostaví-li se jedna strana k soudnímu pokusu, zůstaveno dobrému zdání soudu, chce-li dáti předvésti stranu. Soud má vždy k tomu hleděti, by bylo docíleno alespoň dobrovolné rozvedení (§ 3 dvor. dekretu z 23. srpna 1819 č. 1595 sb. z. s. a § 3 min. nař. z r. 1897).

Nevedou-li tyto snahy k cíli, vyřkne se po provedeném líčení rozsudek, při čemž v případě povolení rozvodu se vytkne, či vinou se tak stalo (§ 12 cit. dvor. dekretu, § 6 min. nařízení z r. 1897). Před rozsudkem lze ohroženému manželu dovoliti zvláštní pobyt (§ 107 obč. z.), při čemž manželce musí se vyměřiti slušná výživa.

Zřící se práva žaloby na rozvedení je možno; nějaká kompensace mezi obapólným nezákonným jednáním je vůbec vyloučena.

Rozvedení pravidlem se dovolí na neurčitou dobu. Chtějí-li manželé později zase spolu žít, jest jim to dovoleno; ovšem musejí o tom zpravit příslušný soud (§ 110 obč. z.). Podle § 114 jurisd. normy činí se toto zpravení u soudu povolivšího rozvod neb u okresního soudu společného bydliště.

Následek rozvedení je zrušení spoluzití manželského; přestává moc manželova, společné bydliště a společná domácnost.

Jiné následky, zejména majetkové, náležejí do práva civilního.

O ochraně dětí v případě rozvodu nebo rozloučení manželství viz §§ 6 a 7 cís. nařízení 12./X. 1914 č. 276 ř. z. (první novely k obč. z.), jimiž § 142 obč. z. byl pozměněn.

Přeměna rozvodu na rozluku. Rozvod soudní může býti přeměněn na rozluku, ať je vysloven po vydání novely manželské nebo před ní, a to soudem tuzemským, nebo před 28. říjnem 1918 soudem v královstvích a zemích zastoupených v bývalé říšské radě rakouské (§ 24 novely).

Rozeznávají se tři skupiny rozvedených manželství:

I. Manželství rozvedená *před* vydáním manželské novely buď dobrovolně, buď nedobrovolně. Každý manžel může žádati za rozluku manželství pro nepřekonatelný odpor (§ 15 novely), když uplynulo šest měsíců od provedení soudního rozvodu a když manželé neobnovili manželského společenství. Soud má zjistiti, že je tu souhlas obou manželů s rozlukou a že nejde o nerozvážný počín.

Uplynula-li však již 3 léta od provedení soudního rozvodu, není třeba ani souhlasu druhého manžela ani zjišťovati nepřekonatelného odporu ani rozvážnosti počín.

Pro jiný důvod než nepřekonatelný odpor nelze za rozluku žádati a soud odkáže žadatele na pořad práva, tvrdí-li jiný důvod pro rozluku, pokud jde toliko o dobrovolný rozvod, nikoliv o rozvod vyslovený rozsudkem (§ 17 zákona; článek I, bod I, cit. prováděcího nařízení z r. 1919).

II. Manželství rozvedená *po vyhlášení novely* bez rozdílu, jde-li o rozvod dobrovolný nebo nedobrovolný. Žádati lze každému manželů za rozluku pro nepřekonatelný odpor, když uplynul alespoň rok od rozvodu a manželé neobnovili manželského spoluzití. Soud povolí rozluku, je-li tu souhlas druhého manžela a zjistí-li, že je tu vskutku nepřekonatelný odpor. Jde-li o *dobrovolný rozvod* a nesouhlasí-li druhý manžel nebo tvrdí-li žadatel jiné důvody než nepřekonatelný odpor, soud odkáže ho na pořad práva (článek II, bod II. cit. nař.).

V případech I. a II. pokládá se za souhlas, když manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje, se nedostaví na soud, byv řádně v obsílce na to upozorněn (§ 16, lit. b novely, čl. III. nař.).

III. Manželství, která byla soudem prohlášena za rozvedená pravoplatným rozsudkem podle §§ 107—109 obč. z., a to z některého důvodu uvedeného v § 13 novely manželské, ať vydán rozsudek před vyhlášením jejím nebo teprve po něm.

Zde lze žádati za rozluku buď pro nepřekonatelný odpor (§§ 15, 16 novely) nebo na podkladě provedení již sporu o rozvod (§ 17 novely). V tomto případě (podle § 17 novely) stačí jednostranná *žádost*, není třeba souhlasu druhého manžela ani uplynutí nějaké lhůty od provedení rozvodu. Soud jen zkoumá, zda-li skutečnosti dříve zjištěné by stačily na rozluku již tenkrát a zdali se nezměnily v době žádosti, jak tomu může býti zejména při duševních chorobách (§§ 13, lit. g, § 17 na konci a čl. II., bod III. cit. nař.).

Veškeré jednání soudní v naznačených 3 případech (I.—III.) je *nesporné* a provádí se před sborovým soudem první stolice. V případě rozvodu nedobrovolného je místně příslušný sborový soud, jenž dříve rozhodoval v první stolici ve sporu o rozvod. V ostatních případech je místně příslušným sborový soud, v jehož obvodu má svůj obecný soud manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje. Nemá-li tento manžel svého obecného soudu v tuzemsku, je příslušným sborový soud, v jehož obvodu má žadatel svůj obecný soud (§ 20 novely).

V řízení nesporném není třeba ustanoviti obhájce svazku manželského.

Rozhodnutí se děje *usnesením*, v němž se uvádí také výrok o vině obsažený v předchozím rozsudku o rozvodu (úvod článku II. cit. nař.).

Ujednání stran a rozhodnutí soudní, učiněná při rozvodu dobrovolném i nedobrovolném o majetkových poměrech manželův a dětí (§§ 106 a 108 obč. z.) zůstávají v platnosti i po vyslovené rozluce, pokud strany se nedohodnou jinak. Pořad práva za účelem nového spořádání majetkových poměrů je možný z důvodů důležitých, na př. pro znovuprodání ženy nebo pro změnu majetkových poměrů (§ 19 novely).

K § 126 (řízení ve věcech manželských).

Podle *práva občanského* má se věc co do *neplatnosti* manželství takto:

Každá překážka veřejného práva působí bezvýmínečnou neplatnost manželství, každá překážka soukromého práva působí výmínečnou neplatnost manželství, která totiž závisí na příslušné žalobě osob interesovaných. Pouze sborovému soudu posledního společného bydliště však náleží vyřknouti neplatnost manželství (§§ 50, č. 2, 76 jurisdikční normy).

a) *Bezvýmínečnou neplatnost* působí tyto překážky: Únos, svazek manželský, příbuzenství, zavraždění manžela, nedostatek předepsaného prohlášení souhlasu manželského (§ 28 novely manž.).

Neplatnost tuto mohou uskutečniti:

α) Soudy z povinnosti úřední bez nějakého žalobce; předpokládá se při tom ovšem, že manželský svazek a zmíněné překážky dále trvají (§ 28 novely); i kdyby podmínky tyto již netrvaly, ale kdyby toto úřední řízení bylo nutné z příčin veřejnoprávních (na př. nějakého trestního řízení), soudové přece mohou zahájit řízení o neplatnost (dv. d. 27. června 1837 č. 208 sb. z. s.).

β) Soukromí účastníci (na př. zdánlivý manžel neb osoby, které mají na tom nějakého zájmu) nejsou podmínkami sub α) vázání. Že by jen nevinný manžel měl právo, nedá se dovoditi ze zákona.

b) *Výmínečnou neplatnost* manželství působí všechny překážky shora nejmenované (§ 28, 2. odst.).

Zde jest uskutečňování neplatnosti oprávněnými osobami teprve věcnou podmínkou neplatnosti manželství, o které dříve mluvíti nelze; uskutečňování přísluší podle § 28, 2. odst. nov. manž. osobám, které byly ve svých právech zkráceny uzavřením neplat-

ného manželství. Které osoby to jsou, vyjde na jevo, podrobí-li se každá jednotlivá *překážka* zvláštní zkoušce ve směru tomtu.

§ 96 obč. z. přidal však ještě jednu podmínku, an ustanovil, že *jen nevinný manžel* má právo žádati, by smlouva manželská byla prohlášena za neplatnou; nevinnost záleží zde v tom, že v době sňatku nevěděl o překážce, ježto jinak by bylo jeho jednání dolosní.

Ustanovení toto však se netýká jiných osob oprávněných k uskutečnění neplatnosti manželství.

Právo toto pomíjí:

a) Opomenul-li manžel hned po tom, kdy dověděl se o překážce, se domáhati neplatnosti manželství (§ 96 obč. z.).

b) Manželství nezletilců nebo poručenců lze jen potud odporovati, pokud otcovská nebo poručenská moc trvá (§ 96 obč. z.).

c) Schválením strany k odporu oprávněné.

d) Smrtí oprávněné osoby, nezahájila-li vůbec řízení o neplatnost manželství; učinila-li to však, může každý domáhati se neplatnosti, kdo má při tom právní zájem.

e) Třicetiletým promlčením od doby uzavření manželství (§ 1485, 2. odst. obč. z.), což ovšem je sporné.

Tím, že právo k odporu odpadne, nestane se manželství teprve platným, nýbrž ono platným zůstane, ježto podmínky neplatnosti se nesplnily; v tomto případě nelze tedy mluvíti o konvalidaci manželství.

Ustanovení o formálním řízení ve věcech neplatnosti manželství náležejí do platného soudního řádu, jenž zná též defensora matrimonii.

Srovnej dv. d. ze 23. srpna 1819, č. 1595 sb. z. s. a k tomu nařízení ministerstva spravedlnosti z 9. prosince 1897, č. 283 ř. z. (§§ 8—19) a z 12. května 1911, č. 91 ř. z.; zákon z 2. února 1909, č. 24 ř. z. (o nákladu na obhájce svazku manželského).

KAPITOLA DRUHÁ.

O posvátných místech a o času posvátném.

§ 128.

Posvátná místa.

Místa posvátnými se vyrozumívají místa vyhrazená bohoslužbě a pohřbívání věřících; tento účel se osvědčuje buď svěcením (*consecratio*), buď žehnáním (*benedictio*). Liturgické předpisy upravují

tyto náboženské obřady, ovšem různě podle jednotlivých poměrův, ale vždy jen za souhlasu ordinářova (can. 1157); o vykonání obřadu sepíše se pak listina dvojmo (can. 1158). Ostatně stačí i výpověď jednoho bezvadného svědka, nehrozí-li nikomu z toho ujma (can. 1159, § 1).

Církev pokládá posvátná místa za vyňatá z moci světské a chce na nich vykonávati svou pravomoc zcela nezávisle (can. 1160).

A. O kostelích a kaplích.

I. Kostel (*ecclesia*) a kaple (*oratorium*) jsou posvátné budovy určené bohoslužbě; kostel je přístupen *všem* věřícím za účelem účastenství při *veřejné* bohoslužbě (can. 1161), kdežto při kaplích tomu tak všeobecně není (can. 1188, § 1, cf. can. 1249). Titul *basiliky* může míti kostel jen s povolením apoštolským nebo na základě obyčeje nepamětného (can. 1180). Kostel může býti vystaven pouze po písemném povolení ordinářově; vikář generální musí míti zvláštní příkaz (can. 1162, § 1). Povolení má býti dáno pouze tenkrát, jsou-li všechny náklady zajištěny ve směru věcném a osobním (can. 1162, § 2). Není-li užitečnost nového kostela pro duchovní blaho věřících zcela očividna, je-li naopak přípustna možnost, že by ujma byla způsobena kostelům sousedním, má ordinář dříve slyšeti jich správce, jimž po případě přísluší *actio ex novi operis nuntiatione* (can. 1676).

Ordináři mají bděti nad tím, aby forma dochovaná křesťanským podáním a předpisy křesťanského umění byly zachovávány při výstavbě neb opravě kostelův a mají podle potřeby k tomu si vyžádati dobrého zdání znaleckého (can. 1164, § 1). Do kostelů nemá býti přístup, ani ústíti okno ze soukromých domů; sklepy nebo půdy kostelní nemají sloužiti světským účelům (can. 1164, § 2).

Státní stavební předpisy musejí ovšem býti zachovávány.

Byl-li *kostel* znesvěcen (*violatio*, vraždou, krveprolitím, hrubým zneužitím, pohřbením nevěřícího neb exkomunikovaného na základě rozsudku), musí býti co nejrychleji rekonciliován; do rekonciliace nesmí se ho užívati (can. 1172 nsl.).

Každý kostel může míti *zvonu*, jichž lze užívati pouze podle pokynů církevních úřadů. K účelům světským lze užívati zvonů výjimečně v případech nutných nebo za svolení ordinářova, nebo vyvinul-li se právoplatně obyčej. Přijaté podmínky věnovatele zvonu musejí býti ovšem vždy zachovány (can. 1169, § 1—5).

Článek 14. mezikonfesačního zákona z r. 1868 ustanovuje: Žádná náboženská obec nemůže býti nucena, by se zdržovala zvo-

nění o dnech, o nichž podle ustanovení jiné církve toho jest opomenouti.

Kostelů nesmí býti zneužíváno; vše, co je neslučitelné s jich posvátností, musí býti oddáleno (can. 1178). Úřední prohlídka místnosti věnované bohoslužbě má se provésti s největší šetrností k vážnosti místa posvátného (výnos minist. kultu z 25. ledna 1856, č. 1371).

Církev stojí posud na stanovisku, že kostelu svědčí právo asylní (*ius asyli*), to znamená, že provinilci do něho se utekší nesmějí býti vydáni beze svolení ordináře neb alespoň rektora kostela; podle nutnosti připouští se ovšem výjimka (can. 1179).

Naše právo státní neuznává asyly.

Vstup do kostela za příčinou účastenství při posvátných úkonech je všeobecně bezplatný; každý opačný obyčej se zavrhuje (can. 1181).

Všechny duchovní úkony v kostelích a věci s nimi souvislé (*omnia, quae ad spirituale munus pertinent*) jsou podrobeny výhradní pravomoci duchovních jurisdikcionářův, a nikdy nesmějí správci kostelního majetku zasahovati do vnitřní duchovní správy kostelní (can. 1184).

Odtud také církev stanoví, že všichni vedlejší zřízení kostelní, třeba laikové, jsou jmenováni a propouštěni jediné od rektora kostelního; sem se počítají kostelníci, zpěváci, varhaníci, zvoníci, hrobníci atd. Uznané obyčeje, úmluvy a právo ordinářovo jsou ovšem i nadále zachovány v platnosti (can. 1185). Srovn. k tomu § 71 této knihy.

Kostel pozbývá konsekrace nebo benedikce (se exekruje), nemůže-li již sloužiti svému účelu a není-li oprava možna, nebo přenechá-li ho ordinář nějakému slušnému účelu světskému. Práva a povinnosti s kostelem spojené mají býti přeneseny na kostel jiný, zejména jde-li o kostel farní (can. 1187).

II. *Kaple* se různí:

a) na *veřejné* (*oratoria publica*), jsou-li zřízeny hlavně pro nějaké kolegium neb i osoby soukromé, ale tak, že je dovoleno všem věřícím býti v nich přítomni při bohoslužbě jako v kostele (can. 1188, § 2, bod 1; cf. can. 1249). Odtud také veřejné kaple se řídí podle týchž předpisů jako kostely (can. 1191, § 1).

b) *Kaple poloveřejné* (*oratoria semi-publica*), jsou-li zřízeny pro nějaký ústav nebo spolek věřících, nejsou-li však veřejně přístupny (can. 1188, § 2, bod 2; cf. 1249). Soukromé kaple kardinálův a všech biskupů mají výsady kaplí poloveřejných (can. 1189).

Kaple poloveřejné nemohou býti zřízeny bez povolení ordináře (can. 1192, § 1); lze v nich vykonávat všechny bohoslužebné úkony, pokud není výjimka stanovena (can. 1193).

c) Kaple *soukromé* (*oratoria privata*) jsou kaple zřízené v soukromých domech pouze pro určitou rodinu neb osobu (can. 1188, § 2, bod 3) v mezích stanovených místním ordinářem (can. 1194). Sem patří také soukromé kaple hřbitovní (can. 1190, cf. can. 1249).

Ani kaplí poloveřejných, ani soukromých nesmí se jinak užívatí než k účelům bohoslužebným (can. 1196, § 2).

Kostely a kaple mohou u nás býti zapsány v knihách pozemkových, neboť naše zákonodárství jich nezahrnuje pod pojem veřejného statku, ani jich nevyloučilo z obchodu.

Sedadla v kostelích a kaplích jsou u nás předmětem právního obchodu, ačkoli jsou pravidelně ponechány volnému užívání. Ale je možno zříditi k nim právo užívací (*usus*) i uznává se držení jich.

B. O hřbitovech.

Kodex zavrhuje spalování mrtvol a předpisuje jich pohřbení (can. 1203, § 1). Zapovídá se vykonati příkaz jakkoli daný, by mrtvola byla spálena (cf. can. 1240, § 1, bod 5 a can. 2339). Je-li přání takové připojeno ve smlouvě, v testamentu nebo jinak, má se církevně pokládati jako neučiněné (can. 1203, § 2).

Církevní pohřeb záleží v přenesení mrtvoly do kostela, v pohřebních obřadech zde vykonaných a v uložení mrtvoly na místě k tomu církevně určeném (can. 1204). Všeobecně jsou to hřbitovy (*coemeteria*) benedikované (can. 1205, § 1). V kostelích smějí býti pohřbeni jen papež, kardinálové, sídelní biskupové, opati a preláti *nullius* a rodiny vladařů (*regales personae*, can. 1205, § 2).

Církev katolická hájí pro sebe práva míti samostatné hřbitovy (can. 1206, § 1). Kde nelze uskutečniti tohoto požadavku, mají ordináři místní se domáhati, by občanské hřbitovy byly benedikovány, pohřbívají-li se v nich většinou katolíci, neb alespoň, aby katolíci měli vyhrazené zvláštní místo pro sebe, které se pak benedikuje (can. 1206, § 2). Nelze-li ani toho dosíci, má pouze jednotlivý hrob podle potřeby býti benedikován (can. 1206, § 3).

Každá fara má pravidelně míti svůj zvláštní hřbitov; vyňati řeholníci mohou míti zvláštní svůj hřbitov, oddělený od obecného hřbitova (can. 1208, § 1, 2). Výjimečně může též členům některých korporací nebo rodin býti povoleno zvláštní pohřebiště mimo obecný hřbitov, jež se benedikuje (can. 1208, § 3).

Také je dovoleno, by věřící měli zvláštní *vlastní* hrobky nebo hroby jak na farních hřbitovech, tak na hřbitovech korporáčnických. V onom případě dává písemné povolení ordinář místní, v tomto pak korporáčnický představený. Za jich souhlasu lze hroby i scizovati (can. 1209, § 1).

Hroby kněží a kleriků mají se nalézati na slušnějším místě a mají, možno-li býti odděleny jak od sebe, tak i od hrobů laikův (can. 1209, § 2). I děti mají podle možnosti býti pohřbívány odděleně od osob dorostlých (can. 1209, § 3).

Na hřbitovech nesmí ničeho býti připuštěno, co by odporovalo jich určení a katolickému náboženství (can. 1211); hřbitovy mají býti uzavřeny a hlídány (can. 1210). O porušení a rekongiaci hřbitovů platí podobné předpisy jako u kostelů (can. 1207).

Mrtvoly osob vyloučených z církevního pohřbu mají býti uloženy na zvláštním hrazeném a opatrovaném místě mimo benedikovaný hřbitov (can. 1212). Pouze ordinář může povolití, by mrtvola církevně pohřbená byla vykopána, a to jen tenkrát, lze-li ji přesně rozeznati (can. 1214, § 1, 2).

Mrtvola má býti přenesena za účelem pohřebních obřadů do příslušného farního kostela, jenž má vždy přednost v případě pochybnosti o oprávnění jiného kostela (can. 1217); výjimka nastává, když někdo pro případ úmrtí byl si vyvolil kostel (resp. hřbitov) jiný (can. 1216, § 1, 1223—1229). Příslušel-li někdo do více far, je pohřebním kostelem ten, v jehož obvodu zemřel (can. 1216, § 2). Jednotlivosti jsou ještě uvedeny v can. 1218, §§ 1—3).

Farář, jenž byl za živa osoby zemřelé příslušným, má právo a povinnost vykonati pohřební obřady (can. 1230, § 1). Kdo je vykonal, má též právo a povinnost doprovoditi mrtvolu k pohřebišti (can. 1231, § 2), třeba by musil projíti obvod cizí fary nebo diecése (can. 1232, § 1); ovšem se předpokládá, že převezení mrtvoly nečiní zvláštních obtíží (can. 1232, § 2).

Pohřební *taxy* se ustanovují ordinářem pro příslušný obvod, a to po slyšení kapituly katedrální, po případě venkovských vikářův a farářů města biskupského; při tom má se přihlížeti k partikulárnímu obyčeji, k poměrům osobním a místním. Práva jednotlivých súčasněných osob buďtež s rozvahou stanovena, by nevznikly spory a pohoršení (can. 1234, § 1). Je-li více *stupnic taxových*, mají právo voliti si stupnici, kdož obstarávají pohřeb (can. 1234, § 2). Přísně je zakázáno více požadovati, nežli co je stanoveno (can. 1235, § 1). Chudí musejí býti pohřbeni bezplatně a slušně (can. 1235, § 2).

Pohřbívá-li se někdo mimo příslušný farní kostel, náleží příslušnému faráři pohřební podíl farní (*portio parocialis*), jenž se rozdělí mezi více farářů příslušných (can. 1236, § 2); právo na podíl odpadá, nemůže-li mrtvola býti pohodlně převezena do kostela příslušné fary (can. 1236, § 1). Podíl farní budiž v taxě diecéšní stanoven; po případě rozhoduje taxa stanovená pro kostel v němž exekvie se konají (can. 1237, § 3).

Detailní *zápis pohřbu* se vykoná v matrice zemřelých (*liber defunctorum*, can. 1238).

Právo na církevní pohřeb mají všechny osoby křtěné, pokud nejsou právem výslovně vyloučeny (can. 1239). Z církevního pohřbu (se všemi obřady, can. 1241) jsou vyloučeni, pokud neosvědčili lítosti před smrtí (can. 1240, § 1, bod 1—6): notoričtí odpadlíci od víry křesťanské, notoričtí přívrženci sdružení kacířského, rozkolnického, svobodných zednářů a pod.; exkomunikovaní neb interdikovaní rozsudkem odsuzujícím nebo deklaračním; kdo s rozvahou provedli sebevraždu; kdo padli v souboji nebo následkem jeho; kdo nařídili, by mrtvola jejich byla spálena; jiní hříšníci veřejní a zjevní (konkubináři, kdož notoricky nekonali velikonoční povinnosti neb odmítli přijetí poslední náboženské útěchy).

Nastane-li v otázce vyloučení z pohřbu nějaká pochybnost, má býti dotázán ordinář, dovolí-li tak čas. Nelze-li odstraniti pochybnosti, má mrtvola býti církevně pohřbena ovšem s vyloučením každého pohoršení (can. 1240, § 2). Can. 1242 nařizuje vykopání mrtvoly a pohřbení na půdě nežehnané, jde-li o exkomunikovaného, jehož nutno míjeti (*vitandus*) a jenž byl pohřben na posvátném místě proti kanonickým předpisům. Předpis tento je příliš nemilosrdný přes to, že se připojuje podmínka, že z vykopání mrtvoly nesmí vzniknouti těžké pohoršení a že musí ordinář k tomu svoliti.

II. Ve *světském* právu náležejí věci pohřební do práva správního, a to do nauky o všeobecné ochraně veřejného blaha. Po této stránce věc se vymyká z našeho líčení. Podáme pouze krátký přehled o hřbitvech, pokud to souvisí se správou kultovou. Hřbitovy se zřizují buď jako konfesní, buď jako obecní (§ 3, lit. d zákona z 30. dubna 1870, č. 68 ř. z.). Konfesní hřbitovy jsou ústavy, jež se nalézají v *držení* nějaké obce náboženské nebo kultové a jsou spravovány církevně; odtud jsou také příslušny státní úřady *kultové*. Církevní správa hřbitova zahrnuje i právo povolovati konání pohřebních proslovů laických. I konfesní hřbitovy jsou po stránce zdravotní podřízeny zdravotní policii obecní; politickým

úřadům přísluší pouze dozor na zachovávání příslušných předpisů. Ministerstvo vnitra je zde poslední instancí, jež při konfesních hřbitvech se dorozumí s ministerstvem školství a národní osvěty.

Hrobník podléhá co do zdravotní policie obecnímu představenstvu; v příčině věcí rituelních a církevních je podroben příslušným duchovním správcům. Církevní činitelé ho ustanovují při hřbitvech konfesních.

Konfesní hřbitovy jsou vyhrazeny pro pohřbívání zemřelých příslušníků; výjimka byla stanovena mezikonfesním zákonem z 25. května 1868, č. 49 ř. z., čl. 12: *slušné* pohřbení jinověrce nesmí býti zamítnuto, jde-li o pohřbení v rodinném hrobě nebo není-li v obvodu místní obce, kde úmrtí nastalo nebo kde mrtvola byla nalezena, hřbitovu vyhrazeného pro příslušníky církve nebo náboženské společnosti, ke které zemřelý za živa příslušel.

O tom, co se vyznamenává *slušným* pohřbením, rozhodují místní obyčej, zvyky národní a názory konfesní.

Obecní hřbitov se nestane konfesním proto, že byl celý nebo z části benedikován.

Farní obec není povinna založiti nebo rozšířiti hřbitov, neboť to náleží politické obci (§ 3, lit. d zákona z 30. dubna 1870, č. 68 ř. z.); dobrovolně může ovšem převzítí takový závazek. Ale praxe v tomto případě se řídí všeobecnými předpisy o stavební konkurenci.

Státní kultová správa není všeobecně povinna přispívati na udržování konfesních hřbitovův, ani nemá práva nařizovati jejich zřízení nebo rozšíření.

Je-li v nějaké obci dostatečný hřbitov konfesní, nemusí obec zříditi hřbitovu obecního; zřizuje-li se obecní hřbitov, nemusí hřbitov konfesní býti rozšířen. Je-li v nějaké obci hřbitov konfesní a obecní, je pohřbívání volné zde nebo tam.

Církevní úřady nemají správní moci co do hřbitovův obecních.

I konfesní hřbitovy mohou býti zapsány u nás v knihách pozemkových. Zápis hřbitovního pozemku svědčící vlastnictví politické obce nevylučuje ještě proto povahy hřbitovu jako konfesního, neboť nerozhoduje o ní pouze soukromé vlastnictví pozemku, ježto tu může býti věnování k církevnímu účelu.

„Vlastní hrob“ na hřbitově znamená služebnost užívání hrobu, která ovšem není volně převoditelná.

Zákon z 1. dubna 1919, č. 180 sb. z. a n. zavedl fakultativní pohřbívání ohněm; k tomu nařízení vlády z 18. září 1919, č. 517 sb. z. a n.

§ 129.

O času posvátném.

I. Posvátným časem jsou neděle a svátky (*dies festi*); sem se počítají ještě dni postní (*dies abstinentiae*) a dni újmy (*dies ieiunii*, can. 1243; srovn. k tomu can. 1250—1254). Posvátný čas zachovávaný celou církví se stanoví pouze papežem neb obecným sborem (can. 1244, § 1); partikulárně zachovávaný čas posvátný může býti stanoven místními ordináři (can. 1244, § 2).

Festa chori se slaví pouze klérem, *festa fori* nebo *de praeecepto* jsou svátky nařízené pro všechny věřící, o nichž mají býti přítomni mši a mají se zdržeti vši těžké práce a soudních výkonů, jakož i všeho veřejného obchodování, leda že by obyčej nebo zvláštní povolení připouštěly výjimku (can. 1248).

Místní ordináři a faráři jakož i představení vyňaté klerikální řehole mohou v obvodech sobě podřízených dispensovati od zachovávaní svátkův, ovšem jen v jednotlivých případech a z důvodu spravedlivého (can. 1245, §§ 1—3).

Svatky pro celou církev zavedené (can. 1247, § 1 a rozhodnutí kongregace interpretující Kodex z 17. II. 1918, A. A. S. X, 170) jsou všechny neděle, den narození Páně (25. XII.), Nový rok, den sv. tří králů (6. I.), nanebevstoupení Páně (čtvrtek před 6. nedělí povelikoneční), Božího těla (čtvrtek po první neděli svatodušní), početí a nanebevzetí Panny Marie (8. XII. a 15. VIII.), sv. Josefa (19. III.), Petra a Pavla (29. VI.) a Všech svatých (1. XI.).

Je-li kdekoli nějaký z těchto svátků řádně zrušen (na př. u nás svátek josefský) nebo přenesen, nemá v tom nastati změna bez apoštolského stolce (can. 1247, § 3). Ostatně nemohl Kodex ničeho měniti na státních ustanoveních.

Svatky kostelních patronů (jimž totiž kostel zasvěcen) nejsou nařízenými svátky; místní ordináři však mohou přeložiti zevní oslavu na neděli nejbližší příští (can. 1247, § 2).

II. O klidu nedělním a svátečním v živnostech srovn. nařízení vlády z 21. března 1919, č. 150 sb. z. a n.

Mezikonfesní zákon z r. 1868 má tato ustanovení: Nikdo nemůže býti nucen, aby se zdržoval práce o slavnostech a svátcích jemu cizí církve. V neděli je však mezi službami božími zastaviti každou práci veřejnou, která není nutnou. Dále musí všeho býti opomenuto o svátcích kterékoli církve mezi hlavními službami božími poblíž chrámu, co by mělo za následek rušení neb omezování slavností (čl. 13, první tři odstavce). Ve školách, do kterých

chodí příslušníci různých církví, jest, pokud to lze provésti, zavésti ve vyučování takové rozdělení, při němž by i menšině bylo možno plniti své náboženské povinnosti (čl. 15).

Posud se zachovávají ministerská nařízení ze dne 1. a 15. července 1868, č. 81 a 98 ř. z., že nesmějí býti konány veřejné zábavy, divadla nebo koncerty v poslední tři dni pašiového týdne, pak o Štědrý den. Divadlo je zapověděno mimo to o Božím těle; jsou to tak zvané noremní dni. Představení divadelní smějí se provozovati o Božím hodu vánočním, velikonočním a svatodušním jen k účelům dobročinným a vždy na základě úředního povolení. Veřejné plesy nesmějí o dnech vyjmenovaných vůbec býti konány.

KAPITOLA TŘETÍ.

O kultu božském.

§ 130.

I. Kult je *veřejný*, činí-li se uctívání Boha a svatých osobami k tomu církví řádně stanovenými a způsobem církevním; jinak je kult *soukromý* (can. 1256, 1261). Sluhové církevní jsou při vykonávání kultu výhradně podrobeni církevním představeným (can. 1260).

Činné účastenství při obřadech nekatolických není věřícím dovoleno (can. 1258, § 1); trpí se však účastenství pouze pasivní při pohřbech nekatolíků, sňatcích a podobných slavnostech na př. z důvodu nějakého úřadu civilního a pak, když není nebezpečí odvrácení od víry nebo pohoršení (can. 1258, § 2).

V mezích liturgických předpisů může býti v kostelích zvláštní místo vyhrazeno světským úředníkům, a to podle jejich důstojnosti a postavení (can. 1263, § 1). U prostých věřících může se tak státi jen s výslovným povolením ordinářovým, a to jen tenkrát, je-li pohodlná přítomnost ostatním zajištěna; kdykoli však může ordinář odvolati poskytnutou výhodu ze spravedlivého důvodu (can. 1263, §§ 2, 3).

II. *Hudba kostelní* budiž zachovávána přesně podle liturgických předpisův a zejména musí býti všeho vystříháno, co by v hudbě nebo zpěvu odporovalo posvátnému účelu (can. 1264, § 1).

III. *Cenné obrazy*, které vynikají stářím, uměním neb uctíváním a které jsou v kostelích nebo veřejných kaplích umístěny, mají býti opravovány pouze na základě písemného povolení ordinářova, a to po poradě se zkušenými znalci (can. 1280).

IV. Zcizení nebo trvalé přenesení vynikajících ostatků (*reliquiae insignes*) nebo cenných obrazů, neb ostatkův a obrazů zvláště uctívaných, může platně se státi pouze se svolením apoštolského stolce (can. 1281, §§ 1 a 2).

Veřejnému uctívání v kostelích (i vyňatých) mohou býti věnovány jen ony *ostatky*, jejichž pravost byla zjištěna věrohodnou listinou, vydanou nějakým kardinálem nebo místním ordinářem nebo jiným duchovním, jenž apoštolským stolicí má právo ověřovací (*facultas authenticandi*); vikář generální musil by míti k tomu zvláštní příkaz (can. 1283, §§ 1 a 2).

Je bezbožnost prodávati svaté ostatky; pročez mají všichni duchovní se správou duší bedlivě zamezovati, aby nebyly prodávány, a by nepřecházely do držení nekatolíků; taktéž budiž toho dbáno, by svaté ostatky nebyly profanovány, by nedoznaly zkázy neopatrností lidskou nebo nebyly neslušným způsobem uschovávány (can. 1289, §§ 1, 2).

Podle občanského práva jsou částky sv. kříže a ostatky svatých předmětem právního obchodu, pouze nemohou býti úplatně zcizeny ani zabaveny (dvorní dekret z 30. září 1805, 25. listopadu 1826, č. 2234 sb. z. s. a § 250 exekučního řádu).

V. *Procesím* se vyrozumívá slavnostní prosby konané za vedení některého duchovního věřícími jdoucími od posvátného místa na místo jiné za účelem povzbuzení pobožnosti nebo díky vzdání za božská dobrodíní nebo vyprošení boží pomoci. Procesí jsou *řádná* konaná o *určitých* dnech, a *mimořádná*, jsou-li stanovena o dnech zvláštních (can. 1290, §§ 1, 2). Mimořádná procesí stanoví místní ordinář, vyslech kapitolu katedrální (can. 1292—1294). Povinností ordinářovou je, by procesí se konala řádně s vyloučením veškerých zlořádův a způsobem odpovídajícím účelu (can. 1295).

Čl. 13, odst. 4. mezikonfesního zákona rozšiřuje zachování klidu nařízeného o svátcích a nedělích také na obvyklá slavná procesí na náměstích a ulicích, kterými průvod jde.

VI. *Kostelní náčiní a nářadí* (*sacra supellex*) má býti vyňato z užívání světského, řádně (dvojmo) inventováno, pořizováno a opravováno podle zásad církevního umění (can. 1296, §§ 1—3) a pečlivě opatrováno (can. 1302). Pozbytí účinků benedikce nebo konsekrace je stanoveno v can. 1305. (Srovn. § 98, odst. 2. trestního řádu a § 32, odst. 2. prováděcího nařízení k trestnímu řádu z 19. listopadu 1873, č. 152 ř. z.).

VII. *Votum* čili *slib* je rozvážné a *dobrovolné* převzetí závazku vůči Bohu uskutečnění výkon možný a dobrý, což však nesmí

v sobě zahrnovati vyloučení výkonu lepšího (*de meliore*), neboť není žádnou zásluhou slíbiti vykonati něco dobrého, aby nemusilo se vykonati něco lepšího. Slib zevně učiněný zavazuje *in foro fori*. Pokud právo nečiní výjimky, může každý slibem se zavázati, kdo může užívati svého rozumu. Ježto slib musí býti dobrovolný, není platný po právu samém, byl-li učiněn ze strachu vážného a nespravedlivého (can. 1307, §§ 1—3).

Kodex sám rozeznává tyto druhy slibů (can. 1308, §§ 1—4):

1. *Votum publicum a privatum*; ono se přijímá oprávněným církevním představeným jménem církve na př. sliby řeholní; toto nikoli.

2. *Sollemne a simplex*; rozdíl tento je stanoven církevním právem tak, že *votum sollemne* je vždy *publicum* a vyvolává bezvýhradnou a nezvratnou nezpůsobilost k činům příčícím se obsahu jeho (je to *sollemnitas in facto*, nikoliv *in fieri*; opačné jednání je neplatné). Kde následek takový není stanoven, je *votum* pouze *simplex*; opačné jednání je zakázáno a pravidelně jen nedovolené.

3. *Votum reservatum*, je-li dispense od něho vyhrazena apoštolskému stolci; ze *soukromých* slibů jsou to pouze slib dokonale a trvalé čistoty a slib vstoupiti do řádu se sliby slavnými, byl-li učiněn bez výhrady a po dosažení věku 18 let (can. 1309).

4. *Votum personale, reale a mixtum*, podle toho, přislubuje-li se nějaké osobní konání nebo též opomenutí, nebo věc nějaká, nebo něco, co má společný ráz osobní a věčný.

Slib *osobní* zavazuje pouze slibujícího; ale závazek z přislíbení nějaké věci přechází na dědice, jelikož o věci bylo rozhodnuto již zůstavitelem; to platí o věci i při slibu smíšeném (can. 1310, §§ 1—2).

Závaznost slibu zaniká;

1. *cessatione* (can. 1311), a to

a) uplynutím doby stanovené výslovně ke splnění závazku;

b) základní změnou podstaty slíbené věci;

c) odpadnutím doložené výminky;

d) odpadnutím účelu slibu.

2. Slib zaniká zvrácením (*irritatione*) se strany toho, kdo má právní moc nad slibujícími (*in voluntatem*), pokud bez jeho přímého nebo nepřímého souhlasu nemůže volně se zavazovati, na př. má takovou moc vyšší jurisdikcionář, otec, manžel, manželka. Zvrácení toto je vždy platné, a činí-li se z důvodu spravedlivého, i dovolené; účinek je trvalý.

Kdo má pouze právo k věci přislíbené, může jen odložití závaznost slibu potud, pokud by neodkladné splnění slibu mu škodilo (can. 1312, §§ 1 a 2);

3. Slib zaniká *dispensí*, která musí býti odůvodněna a nesmí rušiti práv cizích; od nereservovaných slibů dispensuje místní ordinář, náčelník vyňaté řehole duchovní a kdož obdržel toto právo od apoštolského stolce, všichni ovšem v mezích své příslušnosti (can. 1313).

4. Slib zaniká přeměnou (*commutatione*); přeměnu může provésti slibující sám, jde-li o lepší nebo stejný obsah slibu nevyhrazeného; jde-li o přeměnu na obsah menší, může se tak státi pouze s povolením toho, kdo má právo dispensační (can. 1314).

Učinil-li kdo sliby řeholní, *přerušuje* (*suspendere*) všechny sliby učiněné před tím, pokud ovšem v řeholi vytrvává (can. 1315).

Pouze sliby řeholní jeví účinek v právu světském; ostatní sliby nemají žádného účinku.

VIII. *Přísaha (iusiurandum)* je vzývání Boha jako svědka pravdy a může býti platně vykonána jen, jsou-li zabezpečeny *veritas in mente*, t. j. úmysl projevit pravdu, *iudicium in iurante*, t. j. rozvaha přísahajícího (přísežní dospělost) a *iustitia in obiecto*, t. j. dovolenost předmětná (can. 1316, § 1). Pokud přísahy se vyžaduje nebo přísaha se připouští kanonickými předpisy, nemůže býti platně vykonána zástupcem (can. 1316, § 2).

Má-li přísahou se dotvrditi pouze pravdivost projevu, mluví se o přísaze asertorní (*i. assertorium*); přistupuje-li k tomu ještě úmysl stvrditi závazek, mluví se o přísaze slibné (*i. promissorium*). Kdo takto se zavazuje, přejímá zvláštní závazek rázu náboženského (can. 1317, § 1) čili *i. promissorium* nedává teprve vzniknouti novému závazku, nýbrž utvrzuje zvláštním náboženským závazkem povinnost dříve vzniklou.

Přísaha asertorní se uplatňuje obzvláště v procesu. Koná-li se přísaha u soudu, nazývá se *i. iudiciale*; koná-li se mimo soud, jest *i. extraiudiciale*.

Co do formy přísahy lze různiti *i. simplex*, koná-li se ústně (*orale*) nebo písemně (*scriptum*); *i. sollemne*, někdy též *corporale*, koná-li se slavnostněji n. př. dotknutím písma svatého, ostatků, kříže a podobně.

Přísaha promisorní má býti vykonána dobrovolně; byla-li vynucena násilím psychickým nebo vážným strachem, přece platí, může však býti rozvázána církevním představeným (can. 1317, § 2). Přísahou vykonanou bez násilí a bez podvodu lze se též závazně zřici soukromé výhody poskytnuté zákonem samým, jen když tím věčné blaho není ohroženo (can. 1317, § 3). Ježto přísaha slibná jest aktem akcesorním, sdílí tím právní osud jednání hlavního (can. 1318, § 1). Přísaha slibná nemá účinku, vykonána-li o jednání

směřujícím ke škodě cizí nebo k ohrožení veřejného nebo věčného blaha (can. 1318, § 2).

Závazek vyvolaný přísahou slibnou zaniká:

1. promíjí-li se tím, v jehož prospěch byla přísaha vykonána;
2. změní-li se podstata předmětu přísahy nebo stává-li se jednání změnou poměrů špatným nebo zcela lhostejným nebo překáží-li většímu dobru;

3. odpadne-li hlavní účel nebo výminka, za které přísaha byla vykonána;

4. zvrácením, dispensí a přeměnou jako při slibu (can. 1319). Kdyby však dispense od přísahy měla působiti škodu jiného, kdo nechce propustiti ze závazku přísežního, může jedině stolec apoštolský dispensovati, vyžaduje-li tak nutnost nebo prospěšnost církve (can. 1320). Přísaha má býti přesně vykládána podle práva a podle úmyslu přísahajícího a v případě jeho podvodného jednání podle úmyslu toho, v jehož prospěch se přísahá (can. 1321).

Náš trestní zákoník prohlašuje křivou přísahu nesprávně za zvláštní způsob *podvodu*, ježto tu jde skutečně o samostatný zločin proti řádnému konání spravedlnosti (§ 199, lit. a). Zločinu se dopouští, kdo před soudem (civilním nebo trestním) ve vlastní věci se *nabízí* ke křivé přísaze nebo skutečně vykoná takovou přísahu, čímž pokus tohoto zločinu není možný, ježto samo nabízení se prohlašuje za zločin dokonaný.

Podle posavadního práva světského (zákon z 3. května 1868, č. 33 ř. z., §§ 171 a 121 trestního řízení, čl. XL uvozovacího zákona k soudnímu řízení civilnímu) je přísaha všude tam náboženská, kde se srovnává s náboženským vyznáním přísahajícího; nedopouští-li náboženské vyznání přísahy, nutno se spokojiti náhradou přísahy, t. j. slavným ujištěním stvrzeným rukou dáním, jež má též význam a tytéž právní následky jako přísaha. Touto náhradou přísahy řídí se i nevěrci. (Jednotlivosti u *Hennera*, O přísaze bezkonfesioní v Právniku 1914.)

KAPITOLA ČTVRTÁ.

O církevním učení.

§ 131.

1. O katechesi, kázání a misích.

I. Církev pokládá za své právo a za svoji povinnost šířiti učení evangelické u všech národův, a to nezávisle na kterékoli světské

moci. Kdož se obrátili dobrovolně na víru křesťanskou jsou božským zákonem zavázáni osvojit si toto učení a přilnouti k pravé církvi Bohem založené (can. 1322, § 2). Proti své vůli nesmí nikdo býti donucován k víře katolické (can. 1351). Věřící mají se vystříhati všeho učení nepravého (can. 1324) a veřejně osvědčovati víru, kdykoli by mlčení znamenalo zapřítí víru (can. 1325, § 1). Není-li víra ohrožena, může jen stolec apoštolský, v případě nutnosti místní ordinář povolití věřícím, by měli rozmluvy, zejména veřejné s nekatolíky (can. 1325, § 3).

Povolanými učiteli věřících jsou biskupové, jsouce podřízeni římskému papeži, ačkoliv jim ani jednotlivým ani shromážděným na sborech partikulárních nepřisluší neomylnost učení (can. 1326 a § 3 těchto Základů).

II. Za nejlepší prostředek utvrditi víru se pokládá *hlásání slova Božího*, jež přísluší v celé církvi papeži a v jednotlivých diecésích biskupům. V tomto směru vypomáhají biskupům faráři a zvláštní pomocníci k tomu ustanovení (can. 1327). O své ujmě nesmí tak činiti nikdo; buď musí právo ke hlásání slova Božího vyplývat z úřadu uděleného nebo ze zvláštního posláním svěřeného od oprávněného církevního vrchního (can. 1328). Hlásání víry se děje katechesí (mimo školní vyučování), kázáním a misiemi.

III. *Katechese* přísluší v první řadě správcům duší, tudíž hlavně farářům (can. 1329), za hlavního vedení místních ordinářů (can. 1336).

Katechese záleží v přípravě mládeže ke zpovědi, přijímání a biřmování, jakož i v utvrzení jich náboženského vědění (can. 1330, 1331) a pak ve výkladu katechismu dospělým věřícím o nedělích a svátcích (can. 1332). Farář může k náboženské výchově mládeže přibrati kleriky, zdržující se ve farním obvodu a v případě nutnosti i zbožné laiky, zejména z řady těch, kdož jsou členy farních zbožných sdružení (can. 1333). Uzná-li místní ordinář za nutné, musejí v katechesi vypomáhati řeholníci i vyňatí (can. 1334).

Rodiče, jich zástupci, zaměstnavatelé a kmotři jsou povinni starati se o to, by jich svěřenci měli účastenství v katechesi (can. 1335).

IV. Kázati (*concionari, concionem habere*) může jen ten, kdo k tomu jest oprávněn buďsi zákonem, buďsi plnou mocí. Zákonem jsou oprávněni *místní ordináři*, a to v kterémkoli kostele obvodním, i vyňatém (can. 1343). *Faráři* mají i povinnost kázati o nedělích a svátcích osobně; stálé zastoupení jiným duchovním musí býti ordinářem schváleno, jakož i by výjimečně kázání odpadlo (can. 1344).

Plná moc ke kázání může býti udělena pravidelně pouze kněžím a jáhnům; výjimečně i ostatním klerikům z důvodu vážného. V kostelích mohou kázati jen duchovní, nikdy ne laikové ani ne řeholníci (can. 1342). Splnomocněn může býti vůbec jen ten, kdo prokázal ke kázání způsobilost zvláštní zkouškou (can. 1340, § 1, can. 877, § 1). Udělená plná moc může býti odvolána, ukáže-li se, že splnomocněnec se neosvědčil; rekurs je možný (can. 1340, §§ 2, 3).

Mimodiecéšní kněží musejí míti ke kázání zvláštní povolení místního ordináře, kde kázání má se konati (can. 1341). Plnou moc ke kázání uděluje v diecési jediný místní ordinář; jen ve vyňatých řeholích duchovních představený řeholník, jde-li o kázání pro řeholníky a klášterní příslušníky (can. 514, § 1); jinak potřebuje kazatel v klášteřích vždy ještě svolení představeného klášterního (can. 1337, 1338, 1339).

Věřící mají býti stále vyzýváni, by měli často účastenství na kázáních (can. 1348).

Jednotlivosti o kázání jsou stanoveny ještě papežskou encyklikou z 15. června 1917 a konsistoriální kongregací z 28. června 1917.

V. *Misie* jsou mimořádným prostředkem ve vyučování náboženství. Pořádají se jednak jako lidové (*missiones populares*) v katolických farárech k vzpružení víry a k nápravě mravu a jednak jako *missiones exterae* pro hlásání víry buď u pohanů, buď u nekatolíků. Lidové misie mají se konati ve faře alespoň každý desátý rok; způsob jich upraví ordinář místní (can. 1349), i konají se kněžimi cizími.

Nekatolíci jsou svěřeni v diecésích a farárech místním ordinářům a farářům, to znamená, že mají tito podle možnosti hleděti k jich obrácení způsobem vhodným, ovšem ne násilným (can. 1350, § 1 a 1351). Jinde, kde není diecése ani far, má apoštolský stolec správu všech misí u nekatolíků (can. 1350, § 2).

VI. Důležitý je předpis § 303, 2. odst. trestního zákona ve znění zákona z 20. února 1919, č. 111 sb. z. a n.: Buď potrestán pro přečin tuhým vězením od jednoho do šesti měsíců, pokud tu není těžšího trestního činu, duchovní kteréhokoli vyznání nebo jiná osoba v podobné funkci činná, která při úkonu náboženském, zejména při vykonávání úřadu kazatelského, při náboženském vyučování nebo cvičení, při procesí, pouti nebo podobných shromážděních, promlouvá o věcech státního nebo politického života, kritikuje platné nebo navrhované zákony nebo nařízení vládní, doporučuje určité politické organisace nebo strany, brojí proti určitým politickým organisacím nebo stranám, doporučuje neb odmítá tisk

určitého politického směru, zasahuje do volebního zápasu ať ve prospěch, ať ke škodě některých kandidátů nebo stran.

Učení náboženské, tudíž samo náboženství je proti tomu zase chráněno ustanoveními o zločinu rušení náboženství (§§ 122—124 trestního zákona). Tohoto zločinu se dopouští:

1. Kdo se rouhá Bohu řečmi, činy, v dílech *tiskových* nebo *rozšířených* spisech (§ 122, lit. a). Předmětem zločinu je představa, jakouž o bytosti božské mají jednotlivá vyznání náboženská státem uznaná.

2. Kdo ruší provozování náboženství ve státě uznaného nebo způsobem zneuctujícím zle nakládá s náradím ke službám božím zasvěceným, nebo jinak veřejně projevuje opovržení náboženství činy, řečmi v dílech tiskových nebo v rozšířených spisech (§ 122, lit. b).

3. Kdo se snaží rozšiřovati nevěru (§ 122, lit. d).

Mimo to prohlašuje § 303, odst. 1. trestního zákona (srovn. zákon z 20. února 1919, č. 111 sb. z. a n.) za přečin (ač není-li čin zločinem rušení náboženství podle § 122), trestný tuhým vězením od jednoho do šesti měsíců, když kdo veřejně nebo před několika lidmi, nebo v dílech tiskových, rozšiřovaných vyobrazeních nebo spisech se posmívá učení, obyčejům nebo zřízením nějaké církve nebo společnosti náboženské, státem zákonně uznané, nebo je zlehčiti hledí, nebo když kdo urazí nějakého jejích služebníka náboženského při výkonu obřadů bohoslužebných nebo v čas veřejného provozování náboženství tou měrou neslušně se chová, že z toho jiným může vzejíti pohoršení.

§ 132.

2. O seminářích.

I. Církev pokládá za své vlastní a vylučné právo vychovati si dorost (can. 1352). Kněží a zejména faráři mají věnovati svou pozornost hochům, kteří jeví známky náklonnosti ke stavu duchovnímu, by jich střežili od světské nákazy, je vychovávali a budili v nich lásku k budoucímu povolání (can. 1353).

Každá diecése má míti v poměru ke své velikosti a k prostředkům hmotným seminář (*seminarium, collegium*), by v něm dostatečný počet jinochů mohl býti vychován ke stavu duchovnímu (can. 1354, § 1). Větší diecése mají míti semináře dva; nižší (*minus*) pro výchovu předběžnou a vyšší (*maius*) pro studium filosofie a theologie (can. 1354, § 2).

Se schválením papežským může býti zřízen seminář pro více diecésí, jenž se nazývá *interdioecesanum vel regionale seminarium*. Není-li semináře takového nebo vlastního diecésního, může biskup poslati své *alumnoy* do biskupského semináře cizího (can. 1354, § 3).

Náklad na seminář a vydržování alumnů (chovanců) má se kryti z vlastního jmění seminárního. Kdyby důchody tyto nestačily, může biskup naříditi, by duchovní správce kostelní vybírali v kostelích v určitých dobách dobrovolné příspěvky, nebo může uložit diecésní taxu nebo posléze přikázati semináři některá beneficia jednoduchá (can. 1355). Zmíněnou taxou jsou *bezvýjimečné* povinovány biskupská mensa, *všechna* beneficia diecésní, třeba jsou poukázána jen na příspěvky věřících, církevně zřízené útulny (*domus hospitalis*) a sdružení, kostelní záduší s vlastními příjmy, *všecky* kláštery, vyjmouc případy, že žijí pouze z almužen nebo že hostí právě církevní ústav vyučovací (can. 1356, § 1). Nejvyšší míra těchto příspěvků (*tributum seu taxa*) nesmí přesahovati pět procent ročního čistého příjmu, při jehožto výpočtu jsou některé zvláštnosti stanoveny (can. 1356, §§ 2, 3).

§ 25, odst. 3. zákona ze 7. května 1874, č. 51 ř. z. zrušil *alumnaticum* nebo *seminaristicum*, pokud bylo odváděno na semináře, vydržované náboženským fondem.

Diecésní semináře podléhají ve veškerých směrech biskupovi, semináře mezidiecésní apoštolskému stolci (can. 1357). Správu seminární vedou zvláštní činitelé biskupem ustanovení (can. 1358, 1360). Biskup má při důležitějších otázkách správy semináře dotazovati se rady poradcův ustanovených po dvou jednak pro disciplinu, jednak pro správu majetkovou. Poradci jsou ustanoveni biskupem po poradě s kapitulou na dobu šesti let z kněží v semináři nepůsobících (can. 1359).

O přijetí do semináře rozhoduje ordinář maje zřetel k budoucí způsobilosti duchovenské a jsa opatrný při těch, kdož byli propuštěni z jiného semináře nebo z řehole (can. 1363).

V seminářích nižších přizpůsobuje se vyučování poměrům teritoriálním; hlavní péče se věnuje náboženství, latině a mateřskému jazyku (can. 1364). Racionální filosofie s příbuznými obory se vykládá v seminářích vyšších alespoň po dvě léta, theologické obory po čtyři léta (can. 1365), a to filosofie, dogmatika a morální theologie na základě učení Tomáše Aquinského (can. 1366).

Život seminární po stránce náboženské je detailně stanoven (can. 1367). Seminář je vyňat z pravidelné pravomoci farní, úkony k ní náležející obstarává rektor semináře nebo jeho zástupce vzhle-

dem ke všem osobám přebývajícím v semináři; jen věci manželské jsou vyhrazeny faráři (can. 1368), a zpovídati alumny přísluší zpovědníkům řádným a mimořádným, k nimž alumnové mají volný přístup; zpovědníci nemohou také nikdy kvalifikovati alumnů (can. 1361). Jak již známo, může rektor seminární vyslechnouti zpověď svých alumnů jen výjimečně v případech mimořádně vážných a žádají-li tito sami za to (can. 891).

Zdržují-li se seminaristé kdykoli mimo seminář, mají býti pod dozorem způsobilého duchovního (can. 1370, 972, § 2).

Ze seminářů mají býti propuštěni všichni, jichž chování nebo nedostatečný prospěch ve studiích nezaručují způsobilosti k budoucímu povolání (can. 1371).

II. § 30 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. přislíbil zvláštní zákon, jak mají býti zařízeny katolické fakulty theologické a zákon v příčině zvláštního způsobu vzdělávání kandidátů stavu duchovního. Zákony takové však nebyly vydány; zůstalo to tedy celkem při dřívějším stavu, podle kterého se děje *vzdělávání* kandidátů stavu duchovního buď na fakultách, buď na biskupských diecézních učilištích po dobu čtyř let. Fakulty mají úkol pěstiti vědy theologické i praktické nauky duchovní, kdežto diecézní učiliště sledují pouze výchovu způsobilého duchovenstva. *Fakulty* mají posud ráz učilišť státních a veřejných; jsou buď částí university, tak v Praze české a německé, buď jsou mimo svazek universitní. Fakulty theologické mají celkem totéž zřízení, jako fakulty světské, jenže udělení a odvolání zmocnění profesorů k vyučování přísluší diecéznímu biskupovi zrovna tak, jako při biskupských učilištích (cís. nař. z 23. dubna 1850, č. 157 ř. z.; nař. min. kultu z 30. června 1850, č. 319 ř. z. a nař. z 29. března 1858, č. 50 ř. z.).

Bohoslovecká fakulta v Olomouci (zvaná Cyrillo-Methodějská, podle nařízení vlády republiky Československé z 28. dubna 1919, č. 231 sb. z. a n.) je mimo svazek universitní, rovněž tak i samostatná kat. fakulta bohoslovecká v Bratislavě s vyučovací řečí slovenskou i českou (zákon z 24. července 1919, č. 441 sb. z. a n.).

Řádní učitelé mají titul řádných universitních profesorů.

Řád studijní a zkušební na fakultách jest upraven nař. min. kultu z 16. září 1851, č. 216 ř. z. a z 26. prosince 1909, č. 4 ř. z. r. 1910. Řád rigorosní upravuje nař. min. kultu z 8. dubna 1903, č. 97 ř. z. a z 11. února 1914, č. 12 min. věstníku.

Biskupská učiliště mohou býti volně zřizována, pokud se nečiní nároku na podporu z veřejného fondu a ohlašují se pouze vládě; učiliště tato jsou podrobena státnímu dozoru jen tím, že

biskupské osazování profesur nemůže se díti proti ohrazení státnímu a že nutno předkládati osobní výkazy a studijní osnovu ministerstvu (školství a nár. osvěty) cestou zemské správy (výnos min. kultu z 30. června 1850, č. 319 ř. z. a z 29. března 1858, č. 50 ř. z.).

Semináře klerikální (alumnáty) nejsou podrobena státnímu dozoru; pokud jejich vydržování je převzato na fond náboženský, nutno šetřiti zvláštních předpisů rázu majetkového.

Církevní semináře a konvikty pro studující *hochy*, vydržované církevními prostředky, nepodléhají taktéž státnímu dozoru.

§ 133.

3. O školách.

I. Církev pokládá za své právo a povinnost zřizovati školy jakéhokoli druhu (can. 1375, 1379), a to za pomoci věřících. Výchova má býti zařízena v církevním směru, aby ničemu se nevyučovalo, co se přičí náboženství a mravům a by náboženství bylo základem vyučování (základ školy konfesní). Proto se ukládá katolickým rodičům povinnost starati se o křesťanskou výchovu dětí (can. 1372). Vyučování náboženství ve školách má býti přizpůsobeno věku žákovu a má býti konáno kněžími úkolu tomu zcela oddanými (can. 1373). Katolické děti nemají navštěvovati škol nekatolických, bezkonfesních (zařízených beze zření ke konfesi) a smíšených, t. j. škol přístupných i nekatolíkům a bezkonfesním. Výjimka může býti povolena pouze místním ordinářem podle instrukcí římských, je-li nebezpečí odvrácení od víry vyloučeno (can. 1374).

Zřízení katolické university nebo fakulty je vyhrazeno apoštolskému stolci, jenž jí propůjčuje také právo udělovati akademické hodnosti (církevní); učiliště tato musejí míti stanovy Římem schválené (can. 1376, 1377).

Místní ordináři mají posílati způsobilé kandidáty na církevní university nebo fakulty, by po vykonaných studiích nabyli akademických hodností (can. 1380); dekret konsist. kongr. z 30. dubna 1918 upravuje studium kněží na laických fakultách universitních.

Mimo to však církev si připisuje dozor nad náboženskou výchovou ve školách a ústavech vyučovacích vůbec a pak dozor nad tím, by nebylo vyučováno ničemu proticírkevnímu; proto sobě církev připisuje schvalování a po případě odstraňování učitelův a učebnic náboženství (can. 1381, 1382).

Řečený dozor přísluší místním ordinářům, resp. jich zástupcům mimo interní školy pro profesy vyňatých řeholí (1382).

II. Úprava těchto otázek u nás se vylučuje v právu správním. Vytýkáme jen některá ustanovení nová.

Vyučování náboženství je povinné na školách obecných a měšťanských pro ty žáky, kteří jsou příslušníky náboženské společnosti státem uznané. Na středních školách je vyučování toto nepovinné od třídy šesté, na lyceích od třídy páté, na učitelských ústavech od II. ročníku. (Nařízení minist. školství z 14. června 1919, č. 80 věstníku, z 30. července 1919, č. 96 a č. 98 věstníku, 4. září 1919, č. 123 věstníku, z 31. října 1919, č. 144 věstníku.) Kde toho nezbytně vyžaduje zájem školy a žáků škole svěřených, je možno zproštění žákův od povinné účasti na vyučování náboženství (výnos min. školství z 11. srpna 1919, č. 105 věstníku).

Náboženské úkony na školách mimo hodiny vyučování jsou dobrovolné (výnos min. školství z 25. listopadu 1918, č. 1 prvního ročníku věstníku; z 9. května 1919, č. 59 věstníku a z 25. května 1919, č. 67 věstníku). Správcové škol ani učitelé nejsou na školách obecných povinni účastnit se v dohledu nad mládeží školní při náboženských cvičeních (§ 5 nařízení vlády rep. č. z 25. srpna 1919, č. 473 sb. z. a n., č. 36 věstníku).

Právním církví a náboženských společností je, by se kdykoli svými orgány přesvědčovaly o postupu a stavu náboženského vyučování ve škole samé (výnos min. školství z 9. května 1919, č. 59 věstníku, poukazující k výnosu bývalého min. kultu z 28. června 1869, č. 5705).

Podle zákona z 10. dubna 1919, č. 204 sb. z. a n. může dosáhnouti úřadu učitelského na veřejných školách národních každý občan nehledě k tomu, zdali a ke kterému vyznání přísluší. Není tudíž nutno, by ti, kdož chtějí nabýti způsobilosti k úřadu učitelskému, konali zkoušku z náboženství svého vyznání. Zkouška je však možná jako dobrovolná. (Výnos min. školství z 30. října 1919, č. 145 věstníku.)

§ 134.

4. O censuře knih.

Církev vycházejíc z povinnosti bdíti nad zachováním ryzosti víry a neporušenosti křesťanských mravů, pokládá za své právo potlačovati spisy čelící proti církevním zásadám; církev vykonává tudíž *prohibitionem librorum* čili jak říkáme censuru represivní. Ale církev pokládá i za svou povinnost zabrániti tomu, by spisy proticírkevní vůbec nevyšly; v tomto směru vykonává *praeiviam librorum censuram* čili censuru preventivní.

Starší je censura represivní; vynález tisku v 15. století vyvolal pak detailní úpravu její. Roku 1559 byl *Pavlem IV.* vydán první *Index librorum prohibitorum*. Sbor tridentský vyhradil censuru papeži (1563), načež *Pius IV.* uveřejnil 1564 index nový, obsahující jednak všeobecné předpisy censurní, jednak zvláštní seznam zapověděných knih; obě tyto části byly později několikráte, však odděleně pozměněny (na př. 1664, 1758, 1869). Způsob provádění této censury upravil *Benedikt XIV.* r. 1753 a *Lev XIII.* r. 1897. Poslední vydání indexu je z r. 1917.

Kodex nezměnil na *zásadním* stanovisku ničeho (can. 1384). Právo a povinnost zakázati spisy škodlivé přísluší pro celou církev papeži, resp. kongregaci sancti Officii (can. 1396), partikulárně sborům partikulárním a místním ordinářům. V tomto případě je přípustný rekurs do Říma, však bez účinku odkládacího. Ale právo záповědi přísluší i řeholním představeným, což zvláště jest upraveno (can. 1395).

Kodex pokládá za všeobecnou povinnost všech věřících, hlavně ovšem duchovenstva, by oznamovali škodlivé knihy s řádným odůvodněním místním ordinářům, resp. apoštolskému stolci; zatajení oznamovatelů je zaručeno (can. 1397, §§ 1—3).

Místní ordináři mají bdíti nad vydáváním a prodejem knih ve svých obvodech (can. 1397, § 4). Záповěď knihy znamená, že kniha beze zvláštního povolení nemá býti ani vydána, ani čtena, přechovávána, prodávána (can. 1404), překládána, ani sdělována s jinými; nové vydání smí býti obstaráno po náležitých opravách (can. 1398).

Canon 1399 obsahuje 12 různých kategorií knih a zobrazení, která jsou ipso iure zapověděny, ježto se příčí zásadám katolického náboženství nebo discipliny; zejména sem náleží vydání písma svatého v originálu nebo ve starých překladech katolických nebo v překladech nových, je-li obstaráváno nekatoliky (tyto knihy, jsou-li jinak bezvadné, jsou přístupny badatelům theologickým, can. 1400); spisy všechných spisovatelů rozšiřujících kacířství nebo rozkol nebo se snažících vyvrátiti jakkoli základy náboženství; spisy čelící proti náboženství a dobrým mravům, spisy nekatolíků pojednávající ex professo o náboženství, obsahují-li něco proti víře katolické. Výjimky ze zákazu jsou buď zákonem samým stanoveny (na př. pro kardinály, biskupy a ostatní ordináře, can. 1400, 1401), nebo mohou býti uděleny Římem nebo místním ordinářem; tímto pro určité případy nebo všeobecně na základě povolení římského (can. 1402, 1403).

Místní ordináři a správci duší mají stále vhodným způsobem varovati věřící ode čtení knih špatných, najmě zapověděných (can. 1405, § 2).

Pro určité těžší případy přestoupení zákazu knih jest exkomunikace stanovena jako trest (can. 2318, §§ 1, 2).

Preventivní censura vznikla teprve po vynalezení tisku v 15. století; obecně byla upravena teprve na 5. sboru lateránském 1515 a na základě sboru tridentského *Piem IV.* r. 1564. Po úpravě *Klementem VIII.* (z konce XVI. stol.), *Alexandrem VII.* (1664), *Benediktem XIV.* (1753), *Piem IX.* (1869), reorganisoval tuto censuru *Lev XIII.* (1897).

Kodex (can. 1385—1394) má tyto předpisy. Bez předchozí censure církevní nemají býti vydány nikým svaté písmo, poznámky a výklady k němu, spisy rázu theologického a morálního vůbec a svaté obrazy. Povolení k vydání uděluje buď ordinář, jemuž jest autor podroben, buď ordinář místa, kde knihy mají vyjít, buď ordinář, kde knihy se tisknou; bylo-li povolení jednou již odmítnuto, musí se to při opětování žádosti zvláště vytknouti. Řeholníci mají potřebi zvláštního povolení svého vrchního představeného (can. 1385). Světští klerikové nesmějí vůbec bez povolení svého ordináře vydávati ani knih jednajících o věcech světských, ani nesmějí přispívati do časopisův, ani nesmějí jich redigovati; řeholníci musejí míti ještě také povolení svého vrchního představeného. Ano i katoličtí laikové nemají psáti do časopisů církvi nepřátelských, leda že by k tomu obdrželi povolení ordinářovo z důvodu vážného (can. 1386).

Církevního povolení vyžaduje Kodex k vydání věcí beatifikačních a kanonisačních (can. 1387), odpustkových (can. 1388), k vydání rozhodnutí římských kongregací (1389), knih liturgických (1390); překlady písma svatého vyžadují buď povolení římského, buď biskupského, ale vždy musejí býti opatřeny poznámkami ze spisů svatých otcův a osvědčených katolických spisovatelů (1391, cf. can. 1400). I překlady a nová vydání díla již aprobovaného jsou podrobeny censuře (can. 1392).

Biskup má ustanoviti zvláštní způsobilé censure z kleru světského i řeholního, jimž censura pak přísluší z úřední moci. Censurní návrhy se podávají písemně pouze biskupovi, jenž o nich rozhoduje; při udělení povolení sděluje se s autorem pravidelně i úsudek censorův písemně. Povolení budiž vytištěno na začátku nebo konci díla s udáním jména povolujícího činitele a pak data. Důvody pro odmítnutí uveřejnění *mohou* býti autorovi oznámeny (1393, 1394).

Odchylný obyčej censurní může býti i nadále zachováván (can. 5 a can. 1408 a contrario). Deliktem je pouze vydání písma svatého nebo poznámek a výkladu k němu bez příslušného povolení, při čemž autor a vydatel propadají prostě exkomunikaci ipso facto (can. 2318, § 2).

Předpisy tuto uvedené nemají žádného účinku v právu světském.

KAPITOLA PÁTÁ.

Právo majetkové.

§ 135.

Stanovisko povšechné. Různění majetku církevního.

I. Kodex zahajuje ustanovení o církevním majetku větou, že církev katolická a apoštolský stolec mají nezávisle na světské moci přirozené právo (*nativum ius*), nabývati, držeti a spravovati jmění neboli majetek (*bona temporalia*) k účelům svým vlastním (can. 1495, § 1). Právo toto se odvozuje z toho, že církev pokládá sebe za *societas perfecta* (srovn. § 19 těchto výkladů). Totéž oprávnění, však ne jako přirozené, se přisuzuje jednotlivým kostelům a právnickým osobám církevně uznaným, a to podle předpisů kanonických (can. 1495, § 2), podle nichž však nejsou způsobilými nabývati majetku církevní provincie, diecése a fary, ježto nemají povahy právnických osob.

Toto povšechné stanovisko kodexové jest ovšem vůči státu pouhým požadavkem, neboť církev sama není s to, aby je provedla bez souhlasu státního. Kodex sám to uznává tím, že prohlašuje nabývání církevního jmění v týchž mezích za možné, v jakých je všeobecně pro jiné podmínky přípustné (can. 1499, § 1); kdyby bylo právo církve absolutní, nebylo by vázáno předpisy státními. Kodex tím tlumočí vlastně jen přání, by církev nebyla v nabývání jmění hůře na tom, než ostatní osoby způsobilé k nabývání jmění.

Nejinak se to má s požadavkem (can. 1513, § 1), že může každý pořizovati svým majetkem ve prospěch církve jak *inter vivos*, tak *mortis causa*, má-li vůbec nad ním volnou disposici; církev se staví tímto ustanovením proti zákonům amortisačním.

Církev je tudíž ve směru majetkovém závislá na státu; uskutečňování majetkových poměrů je možné pouze pomocí civilního práva, což Kodex uznává výslovně při kontraktech (can. 1529), při čemž dodatek „*nisi iuri divino contraria sint aut aliud iure*

canonico caveatur“ jest opětně jen požadavek neproveditelný bez pomoci státní.

Naše právo nemá posud zákonův amortisačních, t. j. zákonů vylučujících, resp. omezujících mrtvou ruku (*manus mortua*) ve způsobilosti nabývatí jmění. Mrtvou rukou se vyrozumívají právnické osoby, hlavně církevní proto, že zcizování církevního majetku jest jim ztíženo, ježto jmění jejich má býti zachováno svému účelu, že si houževnatě drží svůj majetek asi jako ruka umírajícího člověka křečovitě drží, čeho byla se uchopila. Staré zákony amortisační byly zrušeny rakouským konkordátem (čl. 29), neoživly zrušením konkordátu r. 1874, ani nebyly pozdějšími zákony znovu zavedeny, zejména ne novou ústavou.

§ 38, 2. odst. zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. stanoví, že rozhodují předpisy občanského práva v otázce vlastnictví a jinakých soukromoprávních poměrů majetku kostelního a beneficiálního a že soudy rozhodují v případě sporu. Jako pravidlo vztýká pak 1. odst. § 38, že církevní majetek jest účasten státní ochrany poskytované všeužitečným nadacím.

Stát si vyhradil právo dozíratí na zachování kmenového jmění kostelův a církevních ústavů, přesvědčiti se kdykoliv o něm a zaříditi, čeho žádoucí je, by se nahradilo, chybí-li něco.

Kodex mluvě o církevním majetku má na mysli soujem všech právních poměrů, které lze oceniti hospodářsky (*bona temporalia*) a které podrobeny jsou právní dispozicí buď církve celistvé a apoštolského stolce, buď některé právnické osoby církevní, a to proto, že jí náleží právem; Kodex je nazývá *bona ecclesiastica* (can. 1497, § 1). Tato *bona* jsou *sacra*, jsou-li určena pro kultus buď konsekrací, buď benedikcí; *bona pretiosa* jsou věci cennější, a to buď pro svůj ráz umělecký a historický, buď pro svou hmotu (can. 1497, § 2).

K *bona ecclesiastica* nepatří tudíž věci podrobené cizí právní moci, ačkoli byly věnovány církevním účelům; nejsou tudíž jimi věci v soukromém vlastnictví osob jednotlivých nebo právnických osob necírkevních (can. 1150, 1510, 1537); není tudíž *bonum ecclesiasticum* na př. ani oltářní náčiní v soukromé kapli ani náboženský fond u nás, poněvadž právo jimi volně nakládati nepřisluší ani církvi celistvé, ani nijakému církevnímu ústavu.

Co do věcí věnovaných církevním účelům, však církvi po právu nenáležících, ježto jsou v soukromém vlastnictví, se církev jen žádá, by jich nebylo užíváno způsobem odporujícím jich určení; s tímto omezením je možné jich vydržení. Pozbyly-li účinků kon-

sekrace nebo benedikce, mohou sloužiti i účelům světským, však ne způsobem potupným (*usus sordidus*, can. 1500, § 1).

V právu světském je třeba zvláštní sankce; by nárok tento mohl býti uskutečněn, jako je tomu na př. v § 122, lit. b trestního zákona (zločin rušení náboženství páchá, kdo způsobem zneuctvujícím zle nakládá s nářadím ke službám božím zasvěceným).

II. Vedle soukromoprávního způsobu nabývacího dosud líčeného a pro církev v první řadě rozhodujícího, připisuje si církev ještě i právo, nezávisle na státu zdaňovati své věřící vybíráním příspěvků na kult, na vydržování duchovenstva a vůbec na své zvláštní účely (can. 1496). Je-li, jak jsme viděli, prvý způsob nabývací závislý na státu, je to tím více tento druhý, neboť zdaňování je výlučným právem státním, z něhož jen on může připustiti výjimku. Proto také poskytuje § 23 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. politickou exekuci jen k dobývání dávek nebo ke konání jiných povinností k účelům církevním, jež příslušníkům církevním s *přivolením vládním* byly uloženy. O dobrovolných sbírkách mluvíme níže.

III. Podle účelu, jemuž slouží církevní majetek, se různí:

1. jmění obroční čili beneficiální, je-li věnováno na vydržování duchovních, spravujících určitý stálý úřad církevní, s nímž trvale je spojena majetková výbava (srovn. § 33 těchto výkladů)

Obročí biskupské se nazývá *mensa episcopalis* (can. 1356, § 1).

Nejmenší zajištěný příjem obročníkův, partikulárně ovšem různě stanovený, se nazývá *congrua portio* (na př. can. 471, § 1, 475, § 1, 1423, § 2, 1429, § 1; srovn. k tomu „*congrua retributio*“ při vikárii kapitulním a ekonomovi, can. 441, č. 1).

Vyvolal-li zvláštní vývoj poměru státu k církvi státní úpravu duchovních příjmů, nazýval se nejmenší příjem obročníkův státem zajištěný taktéž kongruou. I platí pak zásada (tak i u nás), že v první řadě má kongrua býti hrazena příjmy stále spojenými s duchovním úřadem; jsou-li tyto příjmy větší nežli kongrua, náleží přece celé obročníkovi; nedosáhnou-li kongruy, pak se doplní do výše státem stanovené z fondu náboženského, po případě z dotace poskytované tomuto fondu; doplnění toto je tudíž subsidiární. Tento systém spočívá převahou na zákonech dříve rakouských. Hlavní zákon je nyní z 19. září 1898, č. 176 ř. z. (zákon o kongruu), jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní; k němu vydáno prováděcí nařízení ministerské ze 16. listopadu 1898, č. 205 ř. z. Doplnění řečeného zákona je provedeno zákonem z 28. března 1918, č. 115 ř. z.,

který zavedl zvýšení kongruy a výslužného katolických duchovních správců, jakož i zvýšení nejnižšího příjmu hodnostářův a kanovníků kapitulních; k němu je prováděcí nařízení z 19. června 1918, č. 228 ř. z. Zákon z 8. dubna 1920, č. 245 sb. z. a n. připočítává válečná léta kněžím z duchovní správy povoláním ve světové válce k vojenské službě (s účinností od 1. listopadu 1918) a zákon z 9. dubna 1920, č. 246 sb. z. a n. zvyšuje kongruu duchovenstva římskokatolického (s účinností od 1. října 1919).

Zákony řečené různí samostatné správce duchovní a pomocné kněží, resp. exposity (při kostele mimo farské místo ležícím a mající zde své sídlo úřední) a provisory uprázdněných obrocí. Kongrua není jednotejně vyměřena, nýbrž se řídí podle velikosti míst v jednotlivých zemích.

Nejnižší tyto platy se zvyšují o 5 trienálek a 5 kvadrienálek (po 200 K), které se počítají podle let služebních, strávených i před platností zákona z r. 1918, a to v duchovní správě nebo v jiné veřejné církevní službě. (čl. II, § 1 zákona z r. 1918). Trienáلكy a kvadrienáلكy nabyté jsou i zvýšením výslužného stanoveného zákonem z r. 1898, resp. 1918. Zvýšení toto může býti zastaveno buď na vždy, buď na určitý čas, bylo-li tak rozhodnuto v řádném řízení (§ 27 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.). Prominouti následky takového nálezu je přípustno za souhlasu diecézního biskupa (článek II, § 3 zákona z r. 1918).

Zdali a pokud má doplněk kongruy býti udělen, rozhoduje zemská politická správa na základě přiznání (fasi), která se podávají prostřednictvím ordinariátu (čl. V. zák. z r. 1918). Do příjmů musejí na př. i štolové poplatky (se srážkou 60 K) v úhrnné sumě býti zařaděny, kterou určí zemská politická správa ve shodě s biskupem diecézním anebo ministerstvo školství a národní osvěty, jestliže by dorozumění se nestalo (§ 4 lit. f. zák. z r. 1898).

Ze započtení do příjmu je vyloučen výnos nadací s určitou částkou zřízených za mše a jiné úkony bohoslužebné (§ 5 tamže) a výnos z majetku, který po působnosti zákona z r. 1898 přibude některému obrocí štedrými úkony (§ 6 tamže). Proti tomu se počítá do příjmů fasovních výnos *mší ereckních, dotačních nebo deputátních*, t. j. mší, jejichž čtení bylo uloženo ve zřizovací listině. Pro vědomé zamlčení příjmův a nesprávné započtení výdajů jsou stanoveny peněžité pokuty (§ 9 tamže).

K inkorporovaným místům duchovní správy (nynější *unio ad temporalia tantum*) vztahují se ustanovení zákona kongruového, jen když se prokáže, že ústav z inkorporace oprávněný neb obrocí

samo nemůže trvale skutečně zapravovati kongruy (§ 15 zákona z r. 1898).

Duchovní správcové, kteří bez své viny se stali neschopni k službě, obdrží výslužné, nehledíc k jich příjmům soukromým a čítajíc služební čas vykonaný před nezaviněnou dočasnou neschopností; výslužné je uhrazováno z fondu náboženského, resp. z jeho dotace, nemůže-li býti hrazeno z příjmu obrocí (§ 13 zákona z r. 1898). Je-li duchovní správce převzatý do výslužby stížen zvláštní vadou tělesnou nebo ze zvláštních důvodů zřetele hodných, může ministr školství a národní osvěty povolití výjimečně vyšší výslužné než jak zákonem předepsáno, avšak nejvýše 3000 K (zákon z 3. února 1920, č. 84 sb. z. a n., jenž pozměnil § 5 článku I. zákona z r. 1918, s účinností od 1. října 1919).

Zákon ze 7. ledna 1894, č. 15 ř. z., zákon z r. 1918 shora citovaný (čl. III. IV.) a cit. zák. z 9. dubna 1920, č. 246 sb. z. a n. zavedly na účet náboženského fondu, resp. jeho dotací zlepšení příjmů dignitářův a sídelních kanovníků státně uznaných při metropolitních a katedrálních kapitulách.

§ 22 zákona z r. 1874 opravňuje státní správu kultovou po vyslechnutí příslušných ordinariátů provésti změnu v dotaci úřadů se správou duší, není-li to na ujmu zákonné kongruy, nemění-li se tím ustanovení nadační a zproštuje-li se fond veřejný nějakého břemena, ale má se to pravidelně provésti jen nastane-li změna v osobě obrocíkově.

2. *Jmění fabriční* slouží opravám i okrasám kostela a výkonu kultu (can. 1182, § 1), jakož i řádné správě kostelní (can. 1186, č. 1); nazývá se *bona fabricae* (can. 1186) a správní rada jich *consilium fabricae ecclesiae* (can. 1183, § 1). Také § 39 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. zná rozdíl jmění na kostelní a benefiální, an nařizuje jeho oddělení, zvláštní správu a súčtování.

3. *Instituta ecclesiastica non collegialia*, církevní ústavy mimo beneficia (viz o nich § 73 těchto výkladů).

4. *Piae fundationes* (can. 1544 nsl.), zbožná nadání v užším smyslu, t. j. majetek spiatý s právnickou osobou církevní (srovnej i níže); účel jich je různý, n. př. zajištění čtení mší, jiných bohoslužebných výkonův, úkonů zbožných a lidumilných (can. 1544, § 1). Zřízení nadace musí býti místním ordinářem přijato (can. 1544, § 2). Všeobecné podmínky zřízení a správy nadace stanoví místní ordinář (can. 1545 nsl.), při čemž nutno přihlížeti k prospěšnosti účelu, k možnosti jeho plnění, k řádnému uložení místnímu a hospodářskému, ale kde se vliv patronův zcela vylučuje (can. 1546, 1547).

O všech fundacích se zřizuje listina dvojmo; jeden exemplář budiž uložen v archivu biskupském, druhý v archivu právnické osoby, u níž nadace byla zřízena. Kodex má totiž na mysli pravidelné případy, kdy nadace se zřizuje při ústavě již zřízeném, na př. mešní nadace při určitém kostele (can. 1548).

Proto musejí také při každém kostele býti zřízeny a chovány seznamy všech nadací, zvláštní kniha mešních nadací s vyznačením jich persolvování, kniha ostatních nadací a stipendií, by biskupovi umožněn byl dozor (can. 1549). Jde-li o nadaci při vyňatých kostelích řeholních i farních, vykonává vyšší náčelník řeholní práva příslušející jinak ordináři (can. 1550).

§ 136.

Dávky církevní.

1. Kde dosud se udržely *desátek (decima)* a *první plody* čili prvotiny (*primitiae*), tam mají se zachovati posavadní partikulární předpisy a zvyky (can. 1502). U nás tyto dávky nejsou nyní praktické.

2. *Obětní dary (oblaciones)* jsou dobrovolné dávky poskytované věřícími při různých příležitostech podle místního zvyku (buď do obětní pokladnice, buď do měšce na almužnu, buď jinakým obvyklým způsobem. Kodex je označuje jako *oblaciones factae in commodum parociae aut missionis aut ecclesiae*. O účelu, jemuž se věnují, rozhoduje v první řadě vůle dárcova a není-li zřejmá, rozhodují partikulární předpisy nebo místní zvyk. Podle účelu řídí se také správa oblací (can. 1182, § 2). Účel může býti hrazení potřeb bohoslužebných nebo beneficiálních. Obětní dary se poskytují buď zvláště, buď u příležitosti vykonávání bohoslužby.

3. Od obětí se různé *sbírky (collectae)*, které se pořádají církví samou (*stipem cogere*) k nějakému zbožnému nebo církevnímu účelu; ke sbírkám jednotlivců je potřebí písemného povolení buď apoštolského stolce, buď povolení ordináře příslušného a ordináře místa, kde sbírka se koná (can. 1503); řeholníci musejí se řídit předpisy řeholními (srovn. can. 621—624 a § 80 těchto výkladů).

Dobrovolné sbírky pro potřeby kostelní a potřeby běžné jsou v našich zemích mimo kostely přípustny, ale beze kterékoliv exekuce státní, splní-li se podmínky výnosu ministerstva vnitra z 13. června 1857, č. 4182, t. j. bylo-li vyžádáno povolení politického úřadu okresního pro sbírky v jeho obvodu, povolení zemské politické správy v obvodu jejím a povolení ministerstva školství a ná-

rodní osvěty v dorozumění s ministerstvem vnitra pro sbírky v obvodech přesahujících správní obvody zemské nebo pro sbírky v celé říši. Mimo to musejí sběratelé vyhověti příslušným policejním předpisům o sbírání.

Sbírky konané v kostelích se pokládají za vnitřní věc církevní.

4. *Štolové poplatky (emolumenta, iura stolae)* jsou poplatky placené věřícími u příležitosti církevních výkonů (při nichž kněz má štolu) jako příspěvek k vydržování duchovních, kteří zákonem samým jsou na ně poukázáni; poplatky tyto nejsou tedy úplatou církevního výkonu, ježto by tím vznikla skutková povaha simonie.

Kodex pokládá štolové poplatky za povinnost (c. 1097, § 3, 1234 nsl.).

Zákon ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. přisuzuje politickou exekuci stálým poplatkům za církevní ohlášky, oddavky a pohřby, jakož i za písemnosti sdělané farním úřadem. Kdož požívají práva chudých, jsou zproštěni těchto poplatků (§ 23, odst. 2. a 3.).

Vláda má právo, změnití církevní řád štolní, vyslechši biskupy (§ 24), to proto, že štolové řády jsou státně upraveny. Kromě zvláštních případů nemůže výkon farního úřadu se odepřiti proto, že někdo nezapravit štolu. Toliko, když se žádá za nějaký výkon v takovém způsobu, že za něj je vyměřen vyšší poplatek nežli je štolu nejnižší (na př. za asistenci více kněží při pohřbu), má se poplatek vyšší za to vyměřený napřed zaplatiti na požádání. Jde-li o vyhotovení nějaké listiny farním úřadem, může se žádati, aby se zapravila napřed část odpovídající kolku (§ 25).

Přestoupil-li by kdo řád štolní, bude potrestán od úřadu správního po vyslyšení ordinariátu pokutou peněžitou až do 200 K, ač není-li případ takový vyhrazen řízení soudu trestního. Zároveň s pokutou se vyřkne, jakou náhradu vinník má poskytnouti, což může se exekucí provésti. Při opětném provinění duchovního může státní správa kultová žádati, by byl odstraněn od vykonávání svého církevního úřadu (§ 26 a § 8).

Žádný duchovní správce nemůže na příslušnících jiného vyznání jemu cizího žádati tax, štolu a pod., leč za úkony vykonané skutečně na jejich žádost, a to pouze podle zákonného výměru (čl. 9, odst. 2., čl. 11 zákona mezikonfesního z r. 1868).

5. Ostatní taxy a dávky.

I. Poplatky.

a) poplatky povolené ordinářům apoštolským stolcem při udílení dispensí z překážek manželských (can. 1056);

b) poplatky za kancelářské výlohy při dispensi z překážek manželských, jde-li o osoby nechudé (can. 1056, srovn. str. 243, lit. f) těchto výkladů);

c) poplatky za kancelářské výlohy při vyhotovení listin vydaných při zřízení sdružení laických na základě apoštolské výsady (can. 686, § 5) a listin vydaných při přičlenění bratrstev (*litterae aggregationis*, can. 723, n. 5; srovn. str. 206, 207 těchto výkladů);

d) poplatky při různých výkonech nesporného řízení, při provádění reskriptův apoštolských (can. 59, § 2) a při přihluhování svátostmi a svátostinami (can. 463, § 1); poplatky tyto se stanoví pro celou církevní provincii sborem provinciálním nebo na konferenci (conventus) biskupů provinciálních a vyžadují papežského schválení (can. 1507, § 1).

e) Soudní poplatky za soudní útraty, překlady, opisy a ověření listin, za výpisy z archivů, pro svědky, prokurátory a advokáty; jsou stanoveny na sboru provinciálním nebo na konferenci biskupů (can. 1507, § 2; can. 1909, § 1).

Neplacení poplatkův uvedených pod lit. d, e se tresce ordinářem podle zralého uvážení jednotlivého případu (can. 2349). Vymáhání částek vyšších se tresce peněžitými tresty; opětne provinení má za následek suspensí vinníka ab officio neb odstranění z úřadu podle velikosti provinění; co takto nesprávně bylo přijato, musí býtí navráćeno (can. 2408).

Jiné poplatky mohou býtí vybírány pouze na základě apoštolského povolení.

II. Dávky čili daně.

a) *Cathedraticum*, t. j. dávka odváděná ročně biskupovi *in signum subiectionis*, kterou jsou povinnovány všechny kostely a obročí podrobené biskupské pravomoci a konfraternity laické; místo kathedratika může býtí stanoven mírný poplatek na sboru provinciálním nebo na konferenci biskupův, ovšem se schválením stolce apoštolského; kde poplatek takový se udržel obyčejem, má býtí zachován (can. 1504).

b) Mimořádná dávka (*exactio*) může býtí místním ordinářem uložena všem beneficiátům světským i řeholním, je-li odůvodněna zvláštní potřebou diecésní (can. 1505).

c) *Seminaristicum* neb *alumnaticum* na vydržování semináře pro alumný (can. 1355, 1356; viz shora str. 301).

d) *Tributum in bonum dioecesis vel pro patrono* (svatý ochránce) ordinářem uložené určitým kostelům, beneficiím a ústavům církev-

ním, ale jen u příležitosti zřízení nebo vysvěcení, při čemž však mešní nadání nesmějí býtí zdaněna (c. 1506).

Kodex se nezmiňuje již o Petrském halíři (*denarius s. Petri*), ježto je dnes pouze dobrovolným příspěvkem.

O *pensiones*, srážkách z příjmův obročních (can. 1429) bylo mluveno shora § 66; platy tyto nespadají pod pojem dávek všeobecných.

III. Zvláště sluší promluvití o *stavebních břemenech*, t. j. nákladech nutných na udržení budov kostelních s jich zařízením a budov beneficiálních.

α) *Podle práva kanonického.*

A) *Onus reficiendi ecclesiam*, stavební břemeno kostelní.

Kodex stanoví všeobecně předpisy teprve pro ten případ, že neplatí snad zvláštní obyčejové právo nebo zvláštní úmluvy neb určitý závazek některých osob, třeba stanovený státním zákonem (can. 1186, 1. odstavec).

1. Stavební břemeno při *kostele katedrálním* připadá pořadem, jak následuje:

a) fabričnímu jmění, při čemž však musí býtí zachováno tolik, kolik je třeba na konání bohoslužby a na řádnou správu kostelní;

b) biskupovi a kanovníkům v poměru k jich příjmům, při čemž se vyhrazuje, co je nutné k slušné výživě;

c) diecesánům podle jich jmění, při čemž kodex doporučuje místním ordinářům, by působili více přimluvami nežli donucením (can. 1186, č. 1).

2. Stavebním břemenem při *kostele farním* jsou zavázáni pořadem, jak následuje:

a) fabriční jmění s výhradou toho, co je nutné na konání bohoslužby a na řádnou správu kostelní;

b) patron (srovn. can. 1469, § 1, n. 2 a § 70 těchto Základů);

c) ti, kdož mají nějaký příjem z kostela, a to částkou stanovenou ordinářem v poměru k příjmům;

d) přífaření, jichž povinnost podobně se uplatňuje, jako shora bylo vytčeno u diecesánů (can. 1186, č. 2).

3. Stavební břemena *jiných kostelů* se stejně vyměřují jako pod č. 2 mutatis mutandis (can. 1186, č. 3).

B. *Impensae pro extraordinariis domus beneficalis reparationibus*, stavební břemena beneficiálních.

1. Příbytek biskupův budíž udržován z *mensy* biskupské, nepřisluší-li tato povinnost jiným z důvodu zvláštního (can. 1483, § 2).

2. Stavební břemeno co do obročních budov přísluší těm, kdož mají stavební břemeno kostelní, leda že by bylo jinak stanoveno fundační listinou, pravoplatnými úmluvami neb obyčejem (can. 1477, § 2).

Menší opravy má beneficiát provést sám co nejdříve, by varováno se bylo oprav větších (can. 1477, § 3).

C. *Provisio de sacra suppellectili*, opatření bohoslužebního náčiní a náradí.

1. Katedrální kostel má poskytnouti biskupovi všechno náčiní a náradí nutné ke všem bohoslužebným jeho výkonům ať v kostele katedrálním, ať v jiných kostelích biskupského města nebo v jeho předměstích (can. 1303, § 1).

2. Kdo má povinnost udržovati kostelní budovy, je taktéž povinován opatřiti náčiní a náradí nutné k bohoslužbě, není-li jinak tato povinnost stanovena v určitém případě (can. 1297).

3. S povolením ordinářovým smějí chudé kostely vybíratí mírný poplatek od kněží v nich celebrujících mši k vlastnímu prospěchu za užívání věcí k tomu nutných (can. 1303, § 2). Vyše poplatku budiž stanovena pro celou diecési biskupem na synodě diecéšní nebo po případě mimo ni po slyšení kapituly; vikář kapitulní a vikář generální mají k tomu potřebí zvláštního příkazu; nikdo ani vyňatí řeholníci nesmějí požadovati více nad tuto taxu (can. 1303, §§ 3, 4).

β) Podle státního práva platí u nás tyto předpisy:

§ 57 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. zachoval v platnosti nařízení zemská o zřizování a udržování katolických kostelův a stavení obročních v dobrém stavu (i s jich pojištěním, srovn. § 46, odst. 2.), též o opatřování kostelních paramentů, náradí a jiných potřeb. Ve věcech těchto mají úřadové správní učiniti náležitá opatření, aby výlohy potřebné byly zapraveny, a to, má-li k nim něčím přispěti některý fond veřejný, z povinnosti úřední; nežádá-li se však na fondu veřejném ničeho, k požádání stran. Zvláště, je-li tu více povinnovaných osob, má úřad správní naříditi ústní jednání (*řízení konkurenční*), při němž má se zjistiti, je-li výloh těch skutečně potřebí a má potom se hleděti přiměti všechny účastníky k tomu, by se shodli, jak tyto výlohy mají se zapraviti. Nelze-li dosíci takového shodnutí, budiž o povinnosti sporné rozhodnuto pořadem instancí podle skutečných a právních poměrů vyhledaných při jednání nebo po něm, a to podle povahy poměrů buď s konečnou platností nebo jen prozatímně.

A sice rozhodují *vůbec* úřadové správní postupem instančním (podle § 55) v příčině rozepří vzešlých o povinnost, přispívati k účelům kultovým, žádá-li se takového příspěvku na někom z obecného důvodu, že přísluší k některé osadě církevní; žádá-li se však příspěvku toho z nějakého zvláštního důvodu, rozhodují o nich soudové. Kdykoli vzejde nějaká taková rozepře o příspěvek k účelům kultovým, mohou (podle § 56) úřadové správní, vyžaduje-li toho pilná potřeba správy duchovní, učiniti opatření *prozatímní* podle posavadního pokojného držení, nebo, nebylo-li by lze ihned ho zjistiti, podle skutečných a právních poměrů sumárně vyhledaných.

Shora zmíněná nařízení zemská o zřízení a udržování kostelův, stavení obročních a o opatřování kostelních paramentů jsou tato:

I. V *Čechách*. A. *Stavby kostelní*. 1. *Kostely farní*. Posud platí starší nařízení roztroušená: dekrety dvorské kanceláře z 24. prosince 1782, č. 283, 29. ledna 1783, č. 436, 24. září 1785, č. 361, 3. června 1788, č. 1034, 20. září 1804, č. 15.385 a 14. března 1822, č. 6358.

a) V první řadě musejí hraditi náklady osoby (hlavně právnické) zavázané k tomu zvláštním důvodem, na př. zřizovací nebo nadační listinou, smlouvou, odkazem.

b) Postrádatelné jmění kostela mateřského a filiálních kostelů, jež jsou v kanonickém spojení s kostelem mateřským, a to i v době nerozhodnutého ještě řízení o vyfaření. Stačí-li toto jmění, odpadá každá jiná konkurence; nestačí-li však, je částka k stavbě upotřebitelná na prospěch všem konkurujícím činitelům.

c) V stejné řadě přispívají pak:

α) přifaření osadníci, a to na výlohy za potahy a práce podavačské a nádennické; podle jich vůle může tato povinnost býti plněna *in natura*;

β) patron, jenž nese ostatní výlohy, t. j. za materiál a práce řemeslnické. Patron je též stavebníkem.

2. Filiální kostely se opravují pravidelně z vlastního jmění nebo z příspěvkův osob, jimž záleží na udržení kostela, t. j. členů filiálky (dekret dvorské kanceláře z 25. května 1820, č. 14.341).

3. Při inkorporovaných farách mají ústavy oprávněné z inkorporace povinnosti patronovy (dekret dvorské kanceláře z 24. září 1785, č. 361).

B. *Stavby budov obročních*. Dnes ještě platí cirkulář českého zemského gubernia z 23. května 1806 vydaný na základě dekretu dvorské kanceláře z 18. dubna 1806, č. 22.616 (sb. pol. z. svazek 26. č. 31). Podle toho musí

1. Farář opraviti, co bylo poškozeno vinou jeho nebo vinou jeho čeledi.

2. Malé opravy, které musí jinak provést nájemce, připadají faráři.

3. Ostatní opravy se hradí konkurencí; kdyby beneficiát provedl stavbu sám o své ujmě, musí hraditi náklady sám bez práva na pozdější repartici; je-li třeba, musil by vše uvést v předešlý stav. Konkurence stihá:

a) jmění kostelní (jako shora);

b) nestačí-li jmění kostelní, jsou povinováni:

α) beneficiát, jenž má příjem z *obročí* nad dočasnou kongruu, a to podle určitých sazeb od 10. dílu až do polovice nákladu nutného na stavební opravy, tedy nákladu na stavební hmoty a na ostatní výdaje;

β) patron, jenž je současně stavebníkem;

γ) přifaření; tito jsou povinováni k potahům a k pracím podavačským a nádennickým *in natura* nebo v penězích. Dojde-li na beneficiáta, patrona a přifařené, odečítá se k jich dobru z celkových nákladů částka připadající na kostelní jmění.

c) Kdyby v jednotlivém případě byly snad ujednány *zvláštní* smlouvy, resp. závazky, platí i nadále bez výtčené konkurence.

C. *Zařízení kostelní a jiné potřeby* připadají farní obci, není-li někdo jiný k tomu povinován ze zvláštního právního důvodu.

II. *Na Moravě* platí zemský zákon z 2. dubna 1864, č. 11 z. z. o úhradě nákladů na stavby a opravy kostelův a farních budov, opatřování paramentův, úpravy a potřeb.

1. V první řadě jsou k tomu povinováni, kdož mají příslušný závazek z fundace, smlouvy nebo z jiného právního důvodu (§ 1).

2. Není-li takto povinováných, nese útraty

a) postradatelný volný příjem příslušného kostela, a není-li tomu na závalu zvláštní úmluva, i příjem příslušných filiálních kostelů.

b) Nestačí-li příjmy řečené, lze sáhnouti na kmenové jmění jmenovaných kostelův, ovšem za šetření předpisův o zcizení a zavazení církevního majetku a pokud toto kmenové jmění nemá jiného věnovacího účelu a užitky jeho nemusí býti vynaloženy na jiné výlohy (§ 2).

3. Nestačí-li ani kmenové jmění, jsou stavebním břemenem povinováni *vedle sebe*:

a) Beneficiát, ale *pouze při budovách farních a hospodářských staveních*, vykazuje-li jeho obročí podle faze více než 1200 K ročně.

Výše jeho příspěvku je stanovena zvláštní sazbou podle příjmu nad kongruou, a to od 10. dílu až do polovice výloh, které nemohou býti kryty způsobem zákonně (§§ 1—4) jinak stanoveným, při čemž výdaje za práce ruční a potahy se odečtou.

Beneficiát jest oprávněn platiti svůj stavební příspěvek v ročních lhůtách, o čemž se vyhotoví zvláštní *stavební listina* (§§ 5—7), již platební povinnost se stanoví jako závazek *obroční* a prozatímní zaplacení úvěrovaného nedoplatku se přenáší na ostatní osoby povinovované konkurencí.

Bez konkurence musí beneficiát sám nésti při budovách farních a hospodářských staveních opravy, které zavinil sám nebo jeho čeleď (§ 3) a pak opravy menší asi v rozsahu, jak musejí je hraditi nájemci (§ 4).

b) Patron je povinen nésti výlohy, kterých nelze zapraviti podle ustanovení výše uvedených, a to jednou třetinou nákladu, který zbývá po odečtení příspěvku zádušního a beneficiátova a hodnoty povozův a ručních prací, není-li ovšem zavázán k něčemu jinému ze zvláštního právního důvodu (§ 8).

Příspěvky tyto mají při věcném právu patronátním povahu reálného břemena a musejí proto býti placeny beze zření k náboženskému vyznání držitele statku (§ 9).

c) Pokud není menší závazek prokázán, mají duchovní sdružení (kláštery, kapituly) u obročí sobě inkorporovaných nésti polovici *všech* výloh konkurenčních (§ 1), ovšem po odečtení hodnoty povozův a ručních prací (§ 10). Slouží-li budova výhradně účelům klášterním, má klášter sám povinnost stavební.

d) Výlohy, které podle hořejších předpisů nejsou hrazeny, mají zapraviti příslušné farní obce (resp. filiální). Je-li nějakému kostelu přiděleno více obcí nebo částí jejích, je nutno rozdělit na ně příspěvky konkurenční podle poměrů přímých daní předepsaných *přifařeným v jednotlivých obcích*; výjimky lze docílití zvláštní úmluvou (§§ 11, 12).

Je-li na zaopatření stavebních potřeb nutná zvláštní přírážka, má se to státi podle poměru přímých daní osob přifařených; nekatolíci jsou osvobozeni od placení, nemohou ovšem také spolu rozhodovati (§ 12).

Zvláštní *stavební výbory* jako rozhodující a dozorečí orgánové mají obstarati konkurenční věci přifařených obcí; vykonavatelem je předseda (§§ 13—18).

4. Není-li jiných právních závazků, mají zřizovati a udržovati *filiální kostely a obydlí expositů* ti, jejichž zájmu kostely a budovy

slouží (tedy členové filiálních obcí) s použitím volného kostelního jmění a to podle předpisů shora udaných. Není-li však zvláštní úmluva, nejsou proto osvobozeni od příspěvků na výlohy mateřského kostela (§ 19).

5. Je-li se službou kostelnickou spojeno právo na byt, jsou předpisy konkurenčního zákona platny o stavbě a udržování jeho (§ 20).

Při stavbách kostelních a obročních má politický úřad převzít vrchní vedení na žádost církevních úřadů neb osob povinných ke konkurenci (§ 21).

III. *Ve Slezsku* platí zákon z 15. listopadu 1863, č. 2 z. z. roku 1864 a zákon z 18. ledna 1867, č. 5 z. z. (K tomu vydal slezský zemský výbor vyhlášku ze 17. října 1865, č. 2391.)

Tyto předpisy celkem se kryjí s ustanoveními moravskými po stránce věcné; hlavní odchylky v tomto směru jsou:

1. Jmění filiálních kostelů lze použít pouze k úhradě nákladů na *obroční budovy* při kostele mateřském (§ 2, odst. 2. zákona z r. 1863).

2. Minimum kongruy je stanoveno na 1000 K (§ 5 zák. z r. 1863).

3. Při filiálních kostelích a obydlích expositů jest i patron filiálního kostela povinen přispívat (§ 17 cit. z. r. 1863).

Formální stránka řízení je v mnohých směrech odchylná od moravských předpisův; ale i zde jsou stavební výbory.

IV. *Všeobecně* lze poznamenati ještě:

1. Právní závazky, které spočívají na jmění zádušním neb obročním, mají nejprve se plnit z užitkův, a teprve kdyby užitky nestačily, z podstaty jmění.

Jsou-li však kromě jmění zádušního a obročního i jiní povinníci, plněny buďte příslušné závazky jen z té části podstaty jmění, jejichž užitků není třeba na zaplacení běžných potřeb kostela nebo prebendy; ostatek nechť dají ostatní povinníci podle míry svého závazku (§ 40 zák. ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.).

2. Patronátní břemena se vztahují vždy jen na kostel neb obročí patronátní a nemohou se zvětšovati, kdyby se rozmnožily *duchovní potřeby* osady příslušející ke kostelu nebo prebendě patronátní (§ 32 zák. ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.); břemeno stavební však stíhá patrona, děje-li se rozšíření budov z důvodů jiných.

3. V příčině rozepří vzešlých o nějaké dávky neb jiné povinnosti, jichž kdo žádá z patronátu, přísluší rozhodovati pořadem instancí úřadům spravujícím kult. Toliko, kdyby patron dovozoval, že je zcela nebo z části sprostěn dávek neb jiných povinností ze

zvláštních důvodů soukromého práva, má místo pořad práva a úřadům správním přísluší pouze učiniti opatření prozatímné, je-li toho třeba (§§ 34 a 56 cit. z.).

4. Nemá-li některá farní obec (§ 35 cit. z.) na uhrazení potřeb vlastního jmění nebo není-li tu jiných prostředků církevních, kterých by se k tomu mohlo užítí, rozepsán buď na zapravení jich příplatek na farní osadníky (§ 36 cit. z.), a to podle výše veškerých přímých daní, při čemž praxe rozšiřuje zákonné osvobození daně z příjmu od obecních přírážek i na příspěvky stavební.

Politické obce mohou jen *dobrovolně* přispívat na potřeby farních obcí.

Ustanovením § 36 cit. z. zrušena bezvýjimečná povinnost *bezplatného* dodávání potahův a konání prací ručních (podavačských a nádenických).

Podle zákona z 31. prosince 1894, č. 7 ř. z. roku 1895 jsou přidržáni k dávkám právě řečeným (i u filiálkách):

a) katolíci téhož ritu nebydlící ve farním okrese resp. v okrese duchovní správy (*forenses*);

b) právnické osoby, společnosti a společenstva, které nesledují podle stanov výlučně nebo převážně účelů některého jiného vyznání nebo jiného ritu,

ale obojí tito poplatníci (a, b) pod podmínkou, že jest jim předepsána pozemková nebo domovní daň z usedlostí ve farním okrese (resp. okrese duchovní správy) ležících, nebo že mají tam provozovnu nebo závodní správu některého podniku nebo zaměstnání, začez jim daň z výdělku nebo z příjmu je předepsána v některé berní obci, jejíž území zcela nebo z části leží v okrese farním (§ 1). Měřítkem pro přidržení poplatníků jmenovaných je při dani pozemkové a dani domovní daň státní z usedlostí ve farním okrese ležících, při budovách dočasně od daně osvobozených ideální (neplatitelná) domovní daň nájemní a domovní daň třídní.

U daně z výdělku a z příjmu je zpravidla měřítkem dávky celá berně poplatníková i s mimořádnou přírážkou, v berní obci (§ 1) předepsaná.

U právnických osob, společností a společenstev čítá se však toliko ten díl daní shora řečených, který jest úměrným počtu katolického obyvatelstva příslušného ritu v berní obci k veškerému jejímu obyvatelstvu (§ 2).

Má-li některý poplatník (povinovaný podle daně z výdělku nebo z příjmu) provozovnu nebo závodní správu v několika farních okresích, které leží v obvodě téže berní obce, rozděluje se

daň, resp. její kvota (§ 2) pro výpočet dávky na příslušné farní okresy podle počtu katolického obyvatelstva onoho ritu, jehož potřeby mají být uhrazeny dávkou (§ 3).

Obyvatelstvo pro výpočet dávky se čítá podle posledního sčítání lidu (§ 4).

Pro výpočet dávek v bydlíšti poplatníkově nečítají se více ony berní částky, které podle zákona z r. 1894 mají být základem dávky v jiných farních okresích (§ 5).

Je-li některý poplatník *forensis* (§ 1) ještě zavázán jako patron, přispívá jen jednou, jsou-li dávky patronátní a farní stejně veliké a při rozdílnosti jejich je povinován povždy jen dávkou větší (§ 6).

Spory vzniklé z řečeného zákona z r. 1894 rozhodují správní úřadové cestou instanční (§ 9).

5. Beneficiáti nejsou povinni zapravovati větší stavební břemeno v ročních splátkách; k tomu jsou jen oprávněni. Chtějí-li, mohou proto počítati celé vydání stavební (splacené v jednom roce) jako položku výdejnou při fasi obročního příjmu, čímž po případě nabudou práva žádati doplacení kongruy z náboženského fondu (§ 7, lit. a, c zák. z 19. září 1898, č. 176 ř. z.).

6. Příslušníci některé církve (nebo náboženské společnosti) mohou ke příspěvkům na penězích a přírodninách nebo ke konání práce pro účely kultu a dobročinnosti jiné církve jenom tenkrátě býtí přídržováni, mají-li povinnosti věcného patronátu nebo spočívá-li závazek k takovým dávkám na důvodech soukromoprávních, listinami dokazatelných (t. j. na zvláštních zavazujících důvodech, nespočívajících na normě všeobecné) nebo je-li závazek takový knihovně zjištěn (čl. 9, odst. 1. a čl. 11 mezikonfesního zákona z r. 1868).

§ 137.

Podmět církevního jmění.

I. Kodex zaujímá jasně stanovisko, že podmětem církevního jmění jest jednotlivý církevní ústav; přijal tedy *theorii* zvanou *institutní* (can. 1499, § 2). Uznává vlastnictví celocírkevní, pokud slouží *skutečně* účelům celocírkevním, a vlastnictví stolce papežského (can. 1495, § 1), pokládaje za právnickou osobu jak církve celistvou, tak i papežský stolec (can. 100, § 1); uznává vlastnictví jednotlivých kostelův a všechněch právnických osob církvi zřízených (can. 1495, § 2), vlastnictví církevních beneficí (can. 1409), vlastnictví řádů, řádových provincií a klášterů (can. 531), vlastnictví sdružení napodobených řeholím, v nichž sliby se nekonají (can. 676, srovn. § 84 těchto výkladů), vlastnictví laických sdružení

(can. 691, § 1) i vlastnictví církevních ústavů nekolegiálních (can. 1489 a nsl.; srovn. § 73 těchto výkladů).

Nadace, *piae fundationes* jsou podle Kodexu částmi majetku jiných právnických osob, které za ně přejímají obligační závazek plniti věnovací určení, na př. dáti čisti mše, vykonati úkony zbožné nebo lidumilné (can. 1544, § 1); proto se praví o nich, že vznikají kontraktem synalagmatickým (*contractus innominati*) podle formule: *do ut facias* (can. 1544, § 2). Toto nazírání svědčí tomu, že Kodex nepokládá „*pias fundationes*“ za samostatné osoby právnické, nýbrž za vlastnictví jiné právnické osoby.

Zánikem podmětu církevního jmění nestává se toto *bonum vacans*, nýbrž připadá církevní osobě právnické *bezprostředně* nadřízené, není-li něco jiného stanoveno vůlí zakladatelovou nebo nevyplývá-li z práv nabytých nebo zvláštního práva, jímž zaniklá osoba právnická se řídila (can. 1501). Důvod tohoto ustanovení sluší hledati v názoru, že jmění jednou věnované účelu církevnímu má mu býtí povždy zachováno; někteří spisovatelé mluví zde méně vhodně o *dominium successivum*.

Při změnách církevních ústavů (na př. *divisio, unio, dismembratio*), jmění a dluhy mají býtí rozděleny ve slušné úměrnosti za současného šetření zvláštních ustanovení (can. 1500).

V souhlasu s celou církevní organizací stojí i církevní jmění pod nejvyšší a jednotnou správou papežskou: „*sub suprema auctoritate Sedis Apostolicae*“ (can. 1499, § 2, can. 1518).

II. Kodex svými ustanoveními právě vyloženými odmítl mlčky různé odchylné *theorie* o podmětu církevního jmění, a to

a) *antidominiální*, podle které prý vůbec pojem vlastnictví není upotřebitelný u církevního majetku, ježto prý podstata vlastnictví záleží v libovolném užívání a nakládání majetkovém, což u církevního jmění je vyloučeno, ano musí sloužiti výlučně účelům církevním. *Theorie* tato je vyvrácena správným pojmáním vlastnictví v soukromém právu.

b) *Theorii božského vlastnictví*, podle níž Bůh, Kristus, určití svatí by byli vlastníky, neboť nejde tu ani o osoby fyzické, ani právnické. Řčení o *bona Dei, Christi* a pod. nasvědčují ostatně tomu, že jde o jmění neosobní, věnované účelu bohoslužebnému.

c) *Theorii o vlastnictví celocírkevním* po rozumu, že všechno jmění církevní je vlastnictvím celé církve jako právnické osoby; konstrukce tato by ovšem při organizaci církevní byla myslitelná, však nikdy nedošla provedení; historický vývoj a nynější stav tomu odporují.

d) *Theorii papální*, jakoby papež byl vlastníkem všeho církevního majetku, při čemž *správa* se směřovala s vlastnictvím; theorie tato se neuskutečnila ani ve formě moderního fideikomisu.

e) *Theorii destinátární*, podle které by byl vlastníkem ten, jehož zájmům jmění slouží na př. chudí, klerus, beneficiáti, při čemž účel jmění se směsuje s vlastnictvím.

f) *Theorii o vlastnictví církevních obcí*, ježto podle kanonického práva vůbec neexistují.

g) *Theorii publicistickou*, podle které církevní majetek je *res nullius*, *res publica*, *res principis*, theorii opodstatňovanou zásadami přirozeného práva, státním *dominium eminens* nebo státní výsostí nad korporacemi a nadacemi nebo všeovládající mocí státní, při čemž se však směsují veřejná oprávnění státní se soukromým vlastnictvím.

h) *Theorii o vrchním a děleném vlastnictví*, že by církev celistvá nebo stát měly vrchní vlastnictví, ústav jednotlivý pak dělené (*dominium utile*), ale *dominium plurium in solidum* na téže věci vůbec není.

III. Zásadní stanovisko našeho práva, jež ovládáno je veskrze teorií institutní, bylo již shora (str. 308) vytčeno (§ 38 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.). Zákon z r. 1874 vychází ovšem ze solidarity církevních zájmův a nařídil proto v § 53, že, zanikne-li některé církevní sdružení neb ústav, které mají své zvláštní jmění, případně toto jmění fondu náboženskému, ač není-li nařízením fundačním ustanoveno, nač má se obrátiti.

Do téhož fondu plynou příjmy (důchody) z uprázdněných neřeholních obročí duchovních (i kanonikátů), § 59 cit. z.

Z názoru o solidaritě církevních zájmů plyne také ustanovení § 54: Může-li se podle toho, co po mnohá léta přebude z důchodů církevního jmění, s jistotou míti za to, že určitého jmění nebude v plné míře potřeby k účelu zvláště vytknutému, může státní správa kultová po slyšení příslušného ordinariátu naříditi, by část jmění přiměřená tomu, co činí průměrně roční přebytek, se věnovala na jiné účely církevní, k jichž uhrazení není dostatečné dotace; ovšem nesmí se při tom zkrátiti nabyté právo k požitkům ani porušiti ustanovení dokazatelné nadačním listem.

§ 138.

Zabezpečení církevního majetku.

I. Církev vychází z názoru, že církevní jmění musí býti zachováno svému účelu a že musí proto ve své jsoucnosti býti za-

jištěno; tím se vysvětluje *zákaz volného zcizování*. Mimo to se uplatňuje názor, že církevní jmění svým věnováním a určením takřka se posvěcuje a že jeho volné obrácení na účely světské by bylo znesvěcením. Proto musejí při zcizování býti zachovány zvláštní předpisy, které nezahrnují však pouze převod vlastnictví, nýbrž platí pro každé právní jednání, jímž majetkové poměry církevní mohou se zhoršiti (can. 1533). Předpisy zcizovací se vztahují jak na věci nemovitě, tak i na movité věci nezuživatelné (*quae servando servari possunt*, can. 1530, § 1 prooemium).

II. Podmínky dovoleného zcizení jsou jednak věcné, jednak formální (*cum debitis sollemnitatibus*):

1. Odhad věci zkušenými znalci písemně podaný (can. 1530, § 1, č. 1). Zcizení věci nesmí se státi pod odhadnou cenou a věc má se přiřknouti tomu, kdo nejvíce nabízel ve veřejné dražbě neb alespoň po veřejném oznámení, leda že by poměry vyžadovaly jinakého způsobu (can. 1531, §§ 1, 2, což platí i při věcech řeholních, can. 534, §§ 1).

2. Spravedlivý důvod, jako n. př. *urgens necessitas, evidens utilitas ecclesiae, pietas* (can. 1530, § 1, č. 2).

3. Povolení příslušného představeného, a to písemné (can. 1527, § 1), bez něho by zcizení bylo neplatným (can. 1530, § 1, č. 3). Taktéž musejí býti zachovány zvláštní případné záruky požadované představeným, by se vyvarovalo škody (can. 1530, § 2).

Příslušnost co do převedení vlastnictví jest upravena takto:

a) Papežský stolec dává povolení, jde-li

α) o věci drahocenné (*res pretiosae*); srovn. can. 1497, § 2, shora str. 300;

β) o věci převyšující cenu 30.000 lirů nebo franků (can. 1532, § 1);

γ) o vynikající ostatky, drahocenné obrazy, o ostatky a obrazy, jež jsou v některém kostele velice uctívány (can. 1281, § 1).

b) Místní ordinář *za souhlasu* katedrální kapituly správní rady a osob, jež mají na tom právní zájem, jde-li o věc v ceně mezi 1000 a 30.000 lirů nebo franků (can. 1532, § 3).

c) Místní ordinář po *slyšení* správní rady, není-li věc ceny nepatrné (*minimi momenti*), a *za souhlasu* osob, jež mají na tom právní zájem, jde-li o věc v ceně až do 1000 lirů nebo franků (can. 1532, § 2).

Peníz docílený zcizením má se uložit opatrně, na jisto a užitečně na prospěch církevní (can. 1531, § 3 a 534, § 1).

Jde-li o věc dělitelnou, má se jak v žádosti, tak v povolení zcizovacím vytknouti, byly-li snad některé části dříve již zcizeny, jinak by bylo povolení neplatné (can. 1532, § 4).

Bylo-li zcizení provedeno bez předepsaných *forem*, lze církevně žalovati zcizovatele a jeho dědice; je-li zcizení neplatné pro nedodržení formálních požadavků, připouští se u církevních soudů věcná žaloba proti kterémukoli držiteli, při čemž se zachovává kupci postih na nesprávného zcizovatele (can. 1534, § 1). Při zcizení neplatném pro věcné nedostatky jsou k žalobě oprávněni zcizovatel, jeho představený, nástupce obou v úřadě, ano každý duchovní, jenž jest ustanoven u kostela poškozeného zcizením (can. 1534, § 2).

III. Pro určité druhy zcizení platí ještě zvláštní předpisy a to:

1. Nemovitostí nelze *darovati*. Movitostí mohou darovati přednostové a ředitelé kostela, jde-li o věci nepatrné a je-li to místním zvykem; větší dary jsou jen dovoleny z důvodu odměny, zbožnosti nebo křesťanské lásky; dary činěné z jiných důvodů mohou býti nástupci v úřadě odvolány (can. 1535). Dary činěné ředitelům kostelův, i řeholních, pokládají se za dary kostelům poskytnuté, pokud opak není prokázán. Beze svolení ordinářova nelze odmítnouti darů církevním ústavům činěných. Při neoprávněném odmítnutí daru je poskytnuta žaloba pro škodu tím vzniklou, a to na navrácení do předešlého stavu nebo na odškodnění.

Darů církevnímu ústavu činěných nelze odvolati pro nevděk se strany příslušného představeného nebo ředitele (can. 1536).

2. Věci posvátných nelze *půjčovati* k užívání neodpovídajícímu jich účelu (can. 1537, srovn. can. 1150).

3. Při *zastavení* a *zápůjčce* musí dříve všichni býti slyšeni, o jichž zájem při tom jde, a příslušný představený musí mimo to se postarati o to, by dluh co nejdříve byl zaplacen. Proto má ordinář stanoviti roční splátky dluhu (can. 1538).

Při *zápůjčce* může brán býti úrok zákonný, není-li příliš vysoký; naopak zase může požadován býti úrok vyšší, je-li pro to důvod spravedlivý, ale uzavírání obchodu nesmí býti využitkováno, na př. vymíněním provise (can. 1543).

4. Při *prodeji* a *výměně posvátných věcí* nesmí cena se odhadovati vzhledem ke konsekraci nebo benedikci (can. 1539, § 1).

Papíry svědčící majiteli mohou býti vyměněny za jiné papíry ukládací s jistotou stejnou nebo větší, ovšem s vyloučením každé spekulace a za *souhlasu* ordináře, diecéšní správní rady a všech zájemníků (can. 1539, § 2).

5. Nemovitosti církevní nesmějí býti ani prodány ani pronajaty beze zvláštního povolení místního ordináře vlastním jich správcům ani ne jich příbuzným a sešvakřeným v prvním a druhém stupni (can. 1540).

Při *pronájmu (propachtování)* církevní nemovitosti buďtež vytčeny podmínky řádného hospodaření a plnění povinností (can. 1541, § 1).

Při *pronájmu (propachtování) církevních nemovitostí* platí ještě tyto zvláštní předpisy:

a) Placení nájemného nebo pachtovného předem za více než půl roku je bez povolení ordinářova zakázáno, jenž má bdíti nad tím, by pronájem nebyl na škodu církevnímu ústavu nebo nástupcům v beneficiu (can. 1541, § 2 a can. 1479).

b) Povolení dává:

α) *apoštolský stolec*, jde-li o statky v ceně přes 30.000 lirů nebo franků a pachtovní dobu přes 9 let;

β) *místní ordinář* za *souhlasu* kapituly katedrální, správní rady a zájemníků, jde-li o statky přes 30.000 lirů nebo franků, však pachtovní dobu ne přes 9 let, a pak při statcích v ceně od 1000 do 30.000 a pachtovní době přes 9 let;

γ) *místní ordinář* po *slyšení* správní rady a za *souhlasu* zájemníků, jde-li o statky v ceně od 1000 do 30.000 a pachtovní dobu ne přes 9 let a jde-li o statky do 1000 a pachtovní dobu přes 9 let;

δ) *příslušný správce* s povinností oznámiti to ordináři, jde-li o statky pod 1000 a pachtovní dobu ne přes 9 let (can. 1541, § 2).

6. Při *emphyteusi* církevních statků nemůže emphyteuta vykoupiti plat úročný (canon) bez povolení příslušného představeného (stanoveného v can. 1532). Při vykoupení musí emphyteuta zaplatiti alespoň částku peněžní odpovídající platu úročnému (can. 1542, § 1).

Emphyteuta je povinen dáti přiměřenou *kauci* pro placení kanonu a plnění pachtovních podmínek; v příslušné písemné smlouvě budiž církevní forum stanoveno jako rozhodčí ve sporech případných a výslovně budiž stanoveno, že meliorace provedené na půdě jsou jí k dobru (*solo cedunt*, can. 1542, § 2).

7. Kdo nabyl církevních statků způsobem nezákonným, je povinen je vrátiti a nahraditi případnou škodu třeba i za donucení censurami.

Kdo zcizil církevní statky nebo kdo prohlásil svůj souhlas, ačkoli zákonné podmínky nebyly splněny, propadá církevním

trestům odstupňovaným podle přestoupení zcizovacích předpisů (can. 2347, srovn. k tomu § 77 těchto výkladů), neboť spáchal *delictum contra res ecclesiasticas*.

IV. § 51 zákona ze dne 7. května 1874, č. 50 ř. z. zachoval v platnosti ministerská nařízení z 20. června 1860, č. 162 ř. z. o zcizení a zavazení jmění katolických kostelův, obročí a duchovních ústavův, o němž min. nařízení z 15. dubna 1861, č. 3251 C. U. prohlásilo, že platí i o klášterním majetku. Tímto nařízením z r. 1860 bylo stanoveno:

1. Zvláštního svolení vlády není potřebí, jde-li o zcizení církevního majetku, který má cenu nejvýše 200 K nebo má-li býti stížen v rozsahu nevelkém; to znamená, že má býti zavazen nejvýše do 2000 K, nebo že má býti pronajat nebo propachtován, ale ne déle než na 3 léta a není-li vymíněno, že činže nebo pacht mají býti placeny více nežli rok napřed. V případech těchto dlužno se řídit pouze podle předpisů platných o *spravování* církevního majetku.

2. Zemská politická vláda dává povolení k zcizení, přesahuje-li cena statku církevního 200 K, ale ne více než 16.000 K; avšak nutno je svolení biskupa, který musí zemské správě vždy předložit žádost se všemi doklady a se svým dobrým zdáním jakož i s *dobrozdáním* patronovým. Totéž platí o *zavazení*, které nepřesahuje 30.000 K a pak když nájem nebo pacht nebyl uzavřen na déle nežli 15 let.

3. Ministerstvo školství a národní osvěty dává povolení:

a) v případech č. 2, odpírá-li biskup svého svolení.

b) Překročuje-li zcizení meze pod č. 2 vytknuté při prodeji, ale nejvýše do 40.000 K a překročuje-li zavazení částku 80.000 K a doba nájmu a pachtu 30 let.

4. Ve všech jiných případech nutno je schválení celé vlády.

5. Jde-li o zcizení nebo zavazení biskupského statku mensálního, musí biskup předložit ke své žádosti dobré zdání metropolitů a kapituly katedrální, metropolita (nebo biskup exemptní) dobré zdání metropolitní nebo katedrální kapituly. Žádost se podává k zemské vládě, která ji se svým dobrým zdáním předloží ministerstvu.

Zcizení nebo zavazení církevního majetku provedené bez zachování vytčených předpisů je *neplatné*.

Biskupové mají ovšem vedle těchto předpisů zachovávat ještě předpisy církevní; jen že vyžádání nebo nevyžádání případného schválení papežskou kurií je pro státní obor nerozhodné, ježto se to pokládá za akt vnitřně církevní (§ 51 zák. z r. 1874).

Ministerské nařízení ze dne 13. července 1860, č. 175 ř. z., zachované v platnosti § 51 zákona z r. 1874, předpisuje, že knihovní vklad práv obtěžujících církevní statky může se státi vedle zachování ostatních předpisů vkladních jenom na základě výslovného prohlášení zemské správy politické, že bylo učiněno zadost všem předpisům o zcizení a zavazení majetku církevního. Tím se však neruší právo věřitelů beneficiátových na reální exekuci za účelem dobytí pohledávek z plodů nemovitého jmění beneficiálního.

Soudy tabulární jsou povinny ihned oznámiti politické zemské správě každý zápis zcizení nebo zavazení církevního majetku.

O zcizení a zavazení nemovitostí suverénního *maltéžského* rytířského řádu platí min. nař. z 24. ledna 1886, č. 17 ř. z. a z 25. července 1913, č. 156 ř. z.

Dále sluší poukázati k § 2 zákona z 26. dubna 1912, č. 86 ř. z., podle něhož mohou kostely, obročí, církevní ústavy a společenstva na svých pozemcích zakládati *právo stavební* (věčné, zcizitelné a děditelné právo, míti stavbu na povrchu nebo pod povrchem půdy), je-li v jednotlivém případě zjištěno (politickým zemským úřadem), že toto založení práva odpovídá veřejnému zájmu. K tomu min. nařízení z 11. června 1912, č. 114 ř. z.

Církevní majetek je taktéž podroben zákonu z 16. dubna 1919, č. 215 sb. z. a n. o zabrání velkého majetku pozemkového (srovn. zákon přidělový z 30. ledna 1920, č. 81 sb. z. a n. a náhradový zákon z 8. dubna 1920, č. 329 sb. z. a n.) a zákonu ze 27. května 1919, č. 318 sb. z. a n. o zajištění půdy drobným pachtýřům (srovn. článek I, č. 1 a 6 zákona z 15. dubna 1920, č. 311 sb. z. a n.).

§ 5 zákona z 29. února 1920, č. 126 sb. z. a n. o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé přikázal župním úřadům vykonávat ve svém obvodu vnitřní správu, pokud příslušela podle ustanovení posavadních zemským politickým správám, ovšem pokud nebude svěřena zvláštními právními ustanoveními úřadům jiným (§ 1) a článek 3 téhož zákona slibuje vládní nařízení, jímž má se stanoviti, kdo bude až do další úpravy vykonávat práva, jež příslušela v oboru správy politickému zemskému úřadu naproti úřadům jiným.

§ 139.

Některé zvláštní předpisy rázu majetkového.

I. Kodex přijímá (can. 1508) za své předpisy teritoriálního práva civilního o vydržení a promlčení práv na věcech církevních,

ovšem s některými výjimkami jím stanovenými, které ovšem jsou jen postuláty na státním právu.

Vydržení, resp. promlčení nejsou podrobena: práva spočívající na *ius divinum* a práva dosažitelná jen výsadou papežskou; duchovní oprávnění příslušející jen duchovním, a to na prospěch laiků; jisté a nepochybné hranice církevních správních oblastí; práva a povinnosti z mešních nadací; beneficia nabytá bezdůvodně; visitační a obediční práva; placení katedratika (can. 1509).

Práva na *res sacrae*, jež nejsou ve vlastnictví soukromém, mohou být vydržena a promlčena mezi církevními osobami právníckými (can. 1510, § 2).

Nemovitosti, movité věci drahocenné (*pretiosae*), práva a zálohy příslušející apoštolskému stolci, promlčují se ve 100 letech (can. 1511, § 1), pouze však v 30 letech, náleželi jiné církevní osobě právnícké (can. 1511, § 2).

Vydržení vyžaduje *bona fides* po celou dobu vydržecí (can. 1512).

U nás je k vydržení práva vlastnického naproti právníckým osobám církevním potřeba při movitých věcech šestiletého, při nemovitých věcech čtyřicetiletého vydržení (§ 1472 obč. z.), a to bez rozdílu, zdali věc je knihovně zapsána, čili nic, není-li ovšem faktický držitel jako knihovní vlastník zapsán; je-li zapsán, nabývá vlastnictví knihovním vydržením ve 3 letech (§ 64 knih. z.). Totéž platí o všech právech, která jsou předmětem knih veřejných, tedy o hypotece, služebnostech, reálních břemenech a o právu k stavbě.

Promlčení práv příslušejících právníckým osobám církevním nastává po 40 letech, není-li v zákonu kratší lhůta vyměřena (§§ 1485, 1465 obč. z.).

II. Poslední pořízení na prospěch církve buďtež učiněna co možná ve formách práva civilního; nestalo-li se tak, buďtež dědici *napomenuti*, by přece splnili vůli testátorovu (can. 1513, § 2).

Majetkové výhody jakkolivěk věřícími přiřčené zbožným účelům buďtež co nejpečlivěji plněny, spravovány a vydávány (can. 1514). Provedení toho přísluší ordinářům osobně, nebo zvláštním delegátům odpovědným (can. 1515, §§ 1, 2). Případná vyloučení tohoto práva ordinářů připojená v posledních pořízeních se pokládají církevně za nedoložená (can. 1515, § 3), čehož naše právo neuznává.

Klerik nebo řeholník, jemuž statky se svěřují (*fiduciarie*) k zbožným účelům, musí podrobně o nich podatí zprávu ordináři, jenž bdí nad správným provedením věnování; kdyby tato povin-

nost byla snad věnovatelem vyloučena, musí přijetí býti církevně zamítnuto (can. 1516).

Nutné omezení a změny posledních pořízení jsou církevně vyhrazeny apoštolskému stolci, leda že by pořizovatel přenesl toto právo na místního ordináře, jenž je však k tomu sám příslušný po slyšení zájemníkův a za všemožného šetření vůle věnovatelovy, není-li splnění povinností již možné pro zmenšení důchodů nebo z jiného důvodu nezaviněného správou. Ale omezení mší založených je vždy vyhrazeno apoštolskému stolci (can. 1517).

Vytčené zásady platí církevně *celkem* také o omezení povinností plynoucích z fundací, při čemž možnost čtení mší má co nejvíce býti zachována (can. 1551).

III. U nás platí pak ještě tyto zvláštnosti: Vydání odkazu věnovaného zbožným účelům lze žádati hned po smrti zůstavitelově (§ 685 obč. z.).

Má-li pořizující jen jediného dědice nepominutelného a opomene-li ho z omylu mlčením anebo dostane-li se pořizujícímu, který nemá dětí, teprv po učinění poslední vůle dědice nepominutelného, o němž neučinil žádného opatření, tu zapraví se poměrně přece jenom odkazy určené zbožným účelům, a to částí, jež nečiní více čtvrtého dílu čisté pozůstalosti, kdežto všeliká jiná nařízení v poslední vůli učiněná pozbudou zcela moci své. Zemře-li však dědic nepominutelný dříve než pořizující, ona nařízení opětně oživnou (§ 778 obč. z.).

IV. O některých jiných věcech rázu majetkového bylo již mluveno shora § 29, II, 3 (*privilegium immunitatis*); § 57, III (majetkové poměry v kapitulách); § 70 D 1 (obecná povinnost patronova); § 71 C (*cura beneficij* podle našeho státního práva); § 73 (církevní ústavy nekolegiátní); § 76, V (správa majetková v řeholích); § 77 (majetkové poměry řeholů jako právníckých osob); § 79, III, IV (majetkové poměry řeholníků); § 84 (poměry při sdruženích nápodobných řeholím); § 85 (majetkové poměry v řeholích podle našeho státního práva); § 86 (poměry při laických sdruženích).

§ 140.

Správa církevního majetku.

I. Již shora bylo vytčeno, že římský papež je nejvyšší správce všeho církevního majetku (can. 1499, § 2; can. 1518). Tato nejvyšší správa uskutečňuje se hlavně v tom, že papež vydává směrnice pro ni, jak zejména se stalo v Kodexu v can. 1519—1528 a v can. 1182 nsl.

II. Praktické provádění správy náleží závazně ordinářům všeobecně co do církevního majetku v jejich obvodech (can. 1519, § 1; can. 1525) a zvláště správčům jednotlivého církevního majetku (can. 1182, 1521).

Při správě majetku platí v jednotlivostech zásada, že v první řadě sluší zachovávatí případné fundační předpisy, pak partikulární právo jak církevní, tak státní, ať výslovně dané, ať obyčejem se vyvinuvší. Není-li žádných takových norem, rozhoduje v jednotlivostech teprve právo obecné (can. 1519, § 2; 1520, §§ 1, 3; 1521, §§ 1, 2; 1523, č. 2, 3; 1525, § 2; 1182, § 1; 1183, § 2; 1186, prooem.).

III. Předpisy *obecného práva* jsou pak tyto: Ordinář má vydati předpisy o správě majetku ve svém obvodu (can. 1519, § 2), a to v mezích své příslušnosti a za šetření zásad shora vytčených.

Pro *diocésní* (centrální) správu majetkovou se zřídí *diocesanum consilium administrationis*, diecéšní správní rada, v níž zasedají ordinář jako předseda a nejméně dva k tomu schopní přísedící.

Přísedící nesmějí býti ani příbuzni ani sešvakření s ordinářem je ustanovujícím (po slyšení kapituly); mají podle možnosti se vyznati i v právu světském (can. 1520, §§ 1, 2); k plnění úřadu se zavazují přísahou (can. 1520, §§ 4). Při důležitějších aktech správy musí ordinář vyžádati si dobrého zdání správní rady; souhlas její je nutný pouze ve zvláštních případech stanovených obecným právem (viz shora) nebo fundací (can. 1520, § 3).

IV. Při správě jmění *jednotlivých* církevních ústavů sluší různiti hlavně správu jmění kostelního (zádušního, fabričního) a jmění *beneficiálního*.

1. Správa jmění *kostelního* přísluší zásadně *správci kostela*; tudíž biskupovi s kapitulou při jmění kostela katedrálního, kapitule kolegiální při jmění kostela kolegiálního a přednostovi kostela při jmění jiných kostelů (can. 1182, §§ 1, 2).

Kdyby nějaký kostel nebo posvátné místo neměly svého zvláštního správce, zřídí místní ordinář *zvláštní správní radu* ze způsobilých k tomu mužů pravidelně na tři léta, kteří musejí přísežně se zavázati k věrnému plnění svých povinností (can. 1521, § 1, 1522, n. 1).

Na výpomoc správce kostelního jmění může se zříditi *consilium fabricae ecclesiae*, zvláštní správní rada zádušní za předsednictví jeho neb jeho zástupce (can. 1183, § 1).

Přísedící této rady se ustanovují pravidelně ordinářem nebo jeho delegátem (can. 1183, § 2).

Správní rada zádušní má přirozeně jen pravomoc ve věcech správy *majetkové*, a nesmí žádným způsobem se vměšovati do agendy kultové v nejšířším slova smyslu (can. 1184).

2. Správu *beneficiálního* jmění vede *beneficiát jako kurátor beneficium* (can. 1476, § 1, can. 1483, § 1). On musí proto nahraditi všechnu škodu zaviněnou, k čemu ho ordinář musí po případě donutiti. Spravuje-li *farář* špatně církevní majetek na velkou škodu kostela nebo beneficium, může i od úřadu odstraněn býti, nejde-li učiniti jeho správě přítrž odejmutím jejím nebo způsobem jiným, třeba by ostatně spravoval svůj úřad řádně (can. 1476, § 2; can. 2147, § 2, n. 5).

I biskupové mají proto toho dbáti, by veškeren inventář biskupského paláce byl řádně sepsán, aby mohl zcela a nezmenšeně přejíti na nástupce v úřadě (can. 1483, § 3).

V. Veškerá správa majetková se vede jménem církve, pročež má ordinář vždy právo určovati způsob její a dozírati k ní (can. 1478, 1521, § 2); tomuto právu odpovídá bezvýjimečná povinnost správčů majetku, předkládati ordináři ročně účty (can. 1525, 1182, § 3).

Všichni účastníci na správě majetkové jsou povinováni osvědčovati *diligentiam boni patrisfamilias*, tudíž bdíti nad tím, by majetek se neztenčil, nezhoršil a neztratil, naopak by se udržel, zajistil a možno-li, se zvýšil, čehož lze především docíliti bedlivým zachováváním všechněch zákonných, úředních a fundačních předpisů. Po stránce formální jsou správci zavázáni vésti řádně účty, tudíž poříditi i udržovati spolehlivý inventář a vésti v patrnosti všechny příjmy a vydání s veškerými doklady (can. 1522, 1523).

VI. Zvláštního písemného povolení ordináře je třeba:

a) k vedení sporu jménem církevního majetku (cf. can. 1498); v neodkladných případech stačí povolení děkana, jenž však musí ihned zpravit o tom ordináře (can. 1526);

b) k jednáním přesahujícím pravidelnou správu, a to pod neplatností (can. 1527, § 1).

VII. Jmění církevní ručí jen za jednání správčů *rite* konaná, a ovšem do obohacení nastalého z jednání jich nedovolených (can. 1527, § 2).

Správci majetku církevního jsou povinni náhradou za škodu vzniklou tím, že samovolně opustili správu dříve převzatou (can. 1528).

Pozoruhodný je předpis can. 1524, že správci církevního majetku mají zaměstnaným poskytovatí mzdu veskrze spravedlivou

a tolik volného času, by mohli se věnovati zbožnosti a domácím svým pracím, ale že nesmějí sil jich přepínati, nevhodné práce jim ukládati, ani jim překážeti ve spořivosti (can. 1524).

VIII. Základní předpisy státního práva o správě církevního majetku jsou obsaženy v zákoně ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.

Správa jmění kostelův a ústavů církevních při nich zřízených (fundací a pod.) zařízení buď vůbec tak, aby v ní měli účastenství správce kostela a zástupci těch, kteří jsou povinni, kdyby jmění nestačilo, zapravovati náklady na potřeby kostelní a kteří podpůrně ručí za závazky kostela nebo církevního ústavu (§ 41).

Proto spravují jmění *kostelů* farních společně správce fary, obec farní a patron kostela (§ 42).

Správa jmění biskupského, kapitulního a klášterního se řídí bez újmy státního práva dohlédacího (§ 38) podle nařízení statutárních (§ 44).

V mezích ustanovení shora řečených zachovává se biskupům a jich náměstkům účastenství ve správě jmění církevního v jich okresu se nacházejícího, které jim podle nařízení církevních přísluší, pokud tato nařízení nejsou na odpor státním zákonům (§ 45).

Spravovati jmění *obroční* náleží duchovním požívatelům obročí za dohledu patronův a za vrchního dohledu biskupův a státu (§ 38, 46, 1. odst.).

Nadání ryze církevní spravují i příště orgánové církevní. V pochybnosti, je-li některé nadání ryze církevní, rozhodne o tom v poslední instanci ministr školství a národní osvěty (§ 47).

K dosvědčení právních jednání o nějakém kostelu nebo církevním ústavu třeba podpisu správce kostela a nejméně dvou členů zástupců jmenovaných v § 41 (viz shora; § 48).

Stala-li by se nějaká větší změna v podstatě jmění zádušního, obročního nebo fundáčního, oznámeno to buď ihned státní správě kultové (§ 49).

V příčině ukládání na úroky jmění zádušního a obročního, též jmění církevních ústavů (fundací a pod.) je pravidlem co do ukládání a podmínek zjištění to, co nařízeno na prospěch osob postavených pod zvláštní ochranu zákonů. Mají-li sobě vzájemně vypomáhati kostely téže diecése, může po dohodnutí státní správy kultové a ordinariátů se učiniti z tohoto pravidla výjimka z příčin zvláštního zřetele hodných (§ 50).

O povinnosti *finanční prokuratury* zastupovati kostelní a obroční jmění bylo již mluveno shora v § 71 těchto výkladů.

§ 141.

Práva beneficiátova k beneficiu.

I. Beneficium je právnickou osobou, *universitas bonorum (ens iuridicum, can. 1409)*. Beneficiát (*beneficiarius*) je *curator beneficij* (can. 1476, § 1). Na plodech beneficiálních má beneficiát právo požívací (can. 1473: „*libere uti frui potest fructibus beneficalibus*“) beze zření k tomu, má-li snad jiný majetek, na př. *bona patrimonialia*. Vzhledem k tomuto právu požívacímu beneficiát nese sám náklady spojené s *rádnou* správou jmění beneficiálního (can. 1477, § 1). Mimořádné náklady jsou zvláště hrazeny (viz shora stavební břemena).

Tímto ustanovením Kodex jednoduše a jasně odstranil různé spory o postavení beneficiátově k beneficiu. Kodex správně různí mezi jměním beneficiálním a užíváním jeho. Jmění beneficiální je samostatné jmění účelové, přirozeně tudíž beneficiát nemá vlastnického práva k němu. Beneficiát je zákonem stanovený *defensor, curator* a *administrator beneficij*; z tohoto stanoviska nutno postavení jeho posuzovati; odtud také může měniti podstatu věcí beneficiálních, jen když jí nezhorší, šetře při tom ovšem všech předpisů správních.

Na plodech beneficiálních má beneficiát právo užívací; odtud stává se vlastníkem jich percepce, tedy musil se jich dožítí, resp. dočkati jako beneficiát, ovšem v předpokladu, že činí zadost zejména povinnosti, čistí breviář, neboť pro její opominutí má vydati plody *pro rata ommissionis* buď kostelní fabrice, buď semináři biskupskému, buď chudým (can. 1475, § 2; srovn. § 30, č. 4 těchto výkladů), z čeho plyne, že sice nabyt vlastnictví na plodech, však že jest obligačně zavázán je vydati, což Kodex naznačuje slovy: *fructus non facit suos*, neboť vydání předpokládá percepce plodů.

II. Beneficiát je však dále vázán povinností vydati chudým nebo účelům zbožným plody, kterých nemá nutně potřebí k slušnému živobytí (can. 1473). Z tohoto závazku jsou sprostěni pouze kardinálové, kteří mohou o důchodech beneficiálních volně disponovati i testamentem (can. 239, § 1, n. 19). Povinnost tato není však uznána právem civilním, odtud jí také nelze civilní žalobou vymáhati; povinnost tato mohla by býti vymáhána pouze u soudů církevních, však tyto dnes se nezabývají, alespoň u nás ne, civilními věcmi. Povinnost řečená má tudíž ve skutečnosti povahu morálního závazku.

Kodex důsledně proto nemluví o pořizovacím právu beneficiátů stran jmění pocházejícího z beneficia; neboť kdo se řídí podle

předpisů kodexových, ten nemůže ničeho míti, ježto vše, čeho sám nepotřebuje, rozdává chudým nebo zbožným účelům; může proto jíti pouze o důchody posledního roku, v němž někdo byl beneficiátem. A proto nařizuje can. 1480 v tomto případě, že důchody beneficia mají se dělit mezi předchůdcem, resp. jeho dědici a nástupcem v poměru k času, po který každý z nich byl na beneficiu; samo se rozumí, že se sčítají všechny příjmy a všechna vydání běžného roku. Ovšem platí tento způsob rozdělení jen tam, kde jiný způsob vyúčtování se neujal na základě práva obyčejového nebo zvláštních partikulárních předpisů.

Doba *uprázdnění* beneficia nepřipočítává se ani předchůdci ani nástupci, nýbrž vyúčtuje se samostatně; důchody na ni poměrně vypadající případnou jednou polovinou beneficiálnímu jmění, druhou polovinou zádušnému jmění, ovšem po odečtení všechných výdajů, zejména i na vikáře ekonomů při farách (can. 472, n. 1). Ovšem v platnosti má být zachován případný obyčej, že všechny plody mají být vynaloženy na všeobecné dobro diecésní (can. 1481).

Kodex neuznává vůbec výrazu „*ius deportus*“ pro právo na interkalarie.

U nás plynou interkalarie do náboženského fondu (§ 59 zák. z r. 1874).

Taktéž i nadále se zachovávají, kde posud se udržely (na př. v Itálii), *mediae annatae* čili *annatae Bonifatianae* nazvané podle Bonifáce IX. (1389—1404), jemuž zavedení jich se připisovalo; tyto annáty tvoří polovinu plodů prvního roku při beneficiích nebiskupských a neopatských, jež udělil papež sám mimo konsistorium kardinálské (can. 1482).

III. Zvláštní předpisy platí o *posvátném náčiní bohoslužebním*. O povinnosti kardinálů (zejména domicilujících v Římě) v této příčině bylo již mluveno shora v § 38, VI, 5. Jinak platí zásada, že náleží kostelu, co zanechá beneficiát u něho ustanovený na posvátných náčiních, leda že by detailně vedeným inventářem bylo prokázáno, že je beneficiát pořídil ze soukromého majetku; předpokládá se tudíž, že řečené náčiní bylo pravidelně pořízeno z kostelního majetku. Jednotlivosti jsou uvedeny v can. 1299 a 1300. Index kodexový označuje *sacra supellex defuncti cardinalis, episcopi, beneficiarii* jako „*spolium*“.

Všichni kardinálové, biskupové a ostatní beneficiáti mají povinnost postarati se testamentem i civilně platným nebo jinakým pravo-
platným způsobem o to, by kostelům se dostalo, co jim po právu náleží. Nejvhodnější způsob pro to je, by se ustanovila věrohodná

osoba jako exekutor testamentní, který by vše řádně rozdělil (can. 1301).

Ostatky svatého kříže, které po případě nosil biskup v náprsním kříži (pectorale), náleží katedrálnímu kostelu, pročež mají se vydati nástupci (can. 1288).

Katedrálnímu kostelu však nenáleží biskupské prsteny a náprsní kříže se svatými ostatky (mimo ostatky svatého kříže) a všechno náčiní, které bylo biskupem pořízeno ze soukromého jmění a které patrně nepřešlo v majetek kostelní (can. 1299, § 1).

IV. U nás platí zásada, že duchovní neřeholní mají způsobilost pořizovati testamentem (o řeholnicích viz shora § 85).

§ 58 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. ponechal v platnosti zvláštní předpisy o posloupnosti v dědictví ze zákona po světských duchovních. Posloupnost zákonná se řídí podle toho, byl-li duchovní stále ustanoven na beneficiu nebo nebyl-li stále ustanoven (dvorní dekret ze 27. listopadu 1807, č. 828 sb. z. s.).

K *oněm* beneficiátům náleží biskupové, kanovníci, faráři, všichni lokální kaplani, „beneficiáti“, vikáři chóroví v kapitulách, kaplani na založených kaplanstvích, na něž jsou presentováni patrony; k *těmto* (nestále ustanoveným) náleží farní kooperátoři, provisoři, administrátoři.

Pozůstalost *stálých* beneficiátů dělí se na tři třetiny pro kostel, chudé a příbuzné; při pozůstalosti *nestálých* beneficiátův obdrží třetinu chudí (chudinský ústav v místě úmrtním) a dvě třetiny příbuzní.

Má-li kostel, u něhož beneficiát byl stále ustanoven, filiálky pod různými patronáty, rozdělí se kostelní třetina na filiálky a chudinská třetina na ústavy chudinské podle počtu duší.

Dekret dvorské kanceláře ze 16. září 1824, č. 2040 sb. z. s. stanovil pak, že příbuzným skutečně chudým připadne z chudinské třetiny tolik, kolik by jim připadlo podle zákonné posloupnosti. O tom rozhoduje politický úřad první instancé, v jehož obvodu se nalézá příslušný chudinský ústav k dědictví povoláný (dv. d. 23. srpna 1799, č. 475 sb. z. s. a výnos min. vnitra z 30. května 1871, č. 6648).

Po vojenských kaplanech je zákonná posloupnost obecná (nař. dvorské voj. rady 20. února 1779, F 132). Táž nastává u duchovních řeckosjednocených, zanechávají-li vdovu nebo děti; nemají-li jich, řídí se posloupnost podle týchž zásad jako u katolických duchovních (dvorský dekret ze 27. června 1843, č. 712 sb. z. s.).

§ 142.

Náboženská matice.

I. Náboženská matice u nás je převzata z Rakouska. Pochází z doby josefinské z r. 1782 a 1783 jako následek rušení klášterův a farní regulace. Do fondu tenkrát zřízeného (*Religions- u. Pfarrkasse*) připadlo: jmění zrušených klášterů, jednoduchých obročí, prebend kapitulních, kostelův a kaplí a bratrstev třetího řádu, dále interkalární důchody uprázdněných beneficí a taxy biskupských kancelářů, jejichž personál se platí z fondu, jakož i duchovní daň výpomocná; dále všechna tuzemská léna, jejichž senior byl duchovní hodnostář (arcibiskup, biskup, opat). V Čechách připojena r. 1782 také *cassa salis* (nebo *cassa parochorum*) vzniklá r. 1630 z ujednání mezi Ferdinandem II. a Urbanem VIII. (z každé bečky soli do Čech dovezené platil se poplatek $\frac{1}{4}$ rýnského zlatého = 15 krejcarů). Roku 1785 přivtěleny náboženským fondům emeritní fondy zřízené v některých diecésích k zaopatřování duchovních nezpůsobilých k službě duchovní. Fond takto zřízený převzal ovšem povinnosti váznoucí na přikázaném jmění, zejména na nadačních kapitálech, čímž mu vznikla povinnost zajistiti persolvování mší založených. Při tom byla (17. I. 1783) zásada vyslovena, že všude tam má nastati výpomoc ze státních příjmů, kde se nedostává církevních prostředků. Původně byly náboženské fondy centrální podle „provincií“, měly však povinnost vzájemně si vypomáhati, a teprve tenkrát, když se ukázaly nedostatečnými, měl stát přispívati. Od r. 1785, resp. 1786 přihlíženo zase ke všem fondům jako k jednotnému majetku, pročež r. 1794 byla zřízena centrální náboženská matice, která trvala však jen do r. 1802, ovšem že likvidace její trvala až do r. 1829, od kdy zůstaly náboženské fondy v jednotlivých korunních zemích samostatné; na Moravě a ve Slezsku byl fond jednotný. Převahou byly tyto fondy pasivní.

II. Následkem politických přeměn r. 1848 a 1849 byly od r. 1852 biskupům prelimináře a účetní závěrky náboženských fondů předkládány na vědomí a od r. 1856 jsou ročně biskupští delegáti přibíráni k poradám preliminárním. Článek 31. rakouského konkordátu uznal sice státní správu náboženských fondů za správu vedenou jménem církve, pročež přiznán biskupům dozor k ní. Do konečné úpravy měly fondy přispívati na církevní účely a nedostatky jich měly ze státní pokladny býti hrazeny. Ale nedošlo k očekávané úpravě a státní výpomoci byly i nadále účtovány jako dluhy náboženských fondů. Zákon ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. zrušil kon-

cordát, tudíž i ustanovení konkordátní o fondu, ale nevydal nových směrnic, na čemž ani zákon z téhož dne, č. 51 ř. z. ničehož nezměnil. Nové kongruové zákony uvalily na fondy nové výdaje, čímž se staly všechny pasivními a účastnými státních subvencí.

III. Co do *právní povahy* náboženských fondů budiž vytknuto toto: V žádném zákoně nebylo vysloveno, že by fondy byly státním jměním, čemu nasvědčuje i okolnost, že správa fondů byla vždy vedena odděleně od správy státního jmění a že příspěvky státní byly účtovány jako pohledávky státu proti jednotlivým fondům.

Stanovisko konkordátu: „*hona, quae fundos, uti appellant, Religionis et studiorum constituunt, ex eorum origine ad ecclesiae proprietatem spectant*“ vyslovilo sice nepřímou zásadu, že statky náboženských fondů nejsou státním jměním, nevyslovilo však přímo zásady, že jsou církevním majetkem, už proto ne, že chyběl majetkový podmět fondů, neboť podle tehdejšího práva ani církev celistvá, ani provincie církevní, ani biskupské diecése nebyly soukromoprávními subjekty církevního jmění, čemu nasvědčuje i okolnost, že fondy i nadále byly spravovány podle jednotek správy státní, resp. zemské. Zůstalo tedy i přes konkordát při starém stanovisku. Nejsou-li fondy náboženské ani jměním státním, ani jměním církevním, nezbyvá než je posuzovati jako samostatné účelové jmění, a to jako nadace. Účel nadace jest ovšem církevní, ale účel nerozhoduje o subjektu vlastnictví. Stát má veřejnoprávní povinnost spravovati fondy náboženské k účelům církevním. Tohoto stanoviska v právnické literatuře celkem uznávaného nezaujímal starý říšský soud rakouský, an stotožňoval státní jmění s náboženskými fondy, pročež také odtud odvozoval svou příslušnost (čl. 3 lit. a starého státního základního zákona z 21. XII. 1867, č. 143 ř. z.). Starý správní soud uznával sice samostatnou právní bytost náboženských fondů, ale nepřiznával jim způsobilost býti stranou procesní, které dvojaké stanovisko nedá ovšem se srovnati.

Na tomto stavu věci nemění ničeho skutečnost, že od r. 1873 se uvádějí v státním rozpočtu pod státními příjmy také příjmy náboženských fondův a pod státními výdaji také výdaje jich, jelikož způsob účtování sám o sobě nemůže rozhodovati o právní povaze, a to tím méně, že i nadále státní subvence udělované náboženským fondům se účtují jako pohledávky státní. Tento názor o státních subvencích jest opodstatněn cis. rozhodnutím z 1. prosince 1838, byl však zeslaben kongruovými zákony počínajíc rokem 1885, v nichž se praví, že doplnění kongruy má nastati z náboženského fondu, resp. z jeho státní dotace; dotace však se nepokládají za

pohledávky státní zejména ne u jiných církví, resp. náboženských společností. Ale přes to zůstalo to při starém způsobu účtování (až na katolický nábož. fond bukovinský, kde dotace státní se nevedly jako dluh fondu).

IV. Význam náboženských fondů jest ovšem různý, hledíme-li na ně se stanoviska státního nebo církevního.

Náboženský fond je dítkem josefinismu, tedy doby úplné nadvlády státu nad církví. Stát získal fondy náboženskými velikého vlivu správního, ježto církev byla ze správy fondové takřka zcela vyloučena; při tom stát přirozeně uplatňoval své správní a finanční záměry, ovšem musil věnovati i veliký peníz na doplnění fondů pasivních. Pomocí náboženských fondů provedeny byly velké církevní reformy, jako farní regulace a regulace kongruy, resp. částečné vyrovnání rozdílů vyvolaných nestejným majetkem jednotlivých církevních ústavů. Církev vidí ovšem zásadně ve zřízení náboženských fondů zasahování do své autonomie, jež jí ovšem překáží v samostatném provádění oprav církevních. Ovšem, že náboženské fondy se vžily a umožnily indiferentním věřícím vytrvati ve svazcích náboženských, pro něž nemusili přispívati žádnou přímou dávkou *církevní*.

V. Správa fondových lesův a statků se vede státní správou lesův a statků za vrchního dozoru ministerstva zemědělství. Jinaké jmění (ovšem i menší pozemky a lesy) se spravují zemskou správou za dozoru ministerstva školství a národní osvěty.

VI. *Příjmy* náboženských fondů jsou:

1. *soukromoprávní*, t. j. důchody plynoucí ze jmění jak nemovitého, tak movitého.

2. *veřejnoprávní*:

a) *Interkalarie*, to jsou důchody neosazených beneficí neřeholních, pokud tomu není na odpor nadační ustanovení (§ 59 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z., což stejně platilo již od roku 1783). Kdo spravuje beneficium v době jeho uprázdnění, spravuje je tudíž pro náboženský fond, jemuž je odpověden; musí tudíž na konec se vypořádati účtem interkalárním, zemskou správou, a to administračním nálezem přezkoumávaným a odporovatelným, jemuž v Čechách, na Moravě a ve Slezsku předchází vyúčtování s předchůdcem, resp. jeho dědici, podle pravidel zvláště stanovených. (*Mayrhofer* 5. vyd., IV, str. 349 nsl.)

Plat provisorů při samostatných duchovních správách, stanovený v kongruových zákonech, může buď se sraziti od důchodův interkalárních, buď býti přímo požadován od nábož. matice. Při

jiných správcích provisorních má výše odměny býti stanovena jednotlivě, jinak není nároku proti nábož. fondu, a státní správa pak sama stanoví, zda a kolik má činiti remunerace.

b) *Příspěvky k fondu náboženskému*, které jsou nyní stanoveny zákonem ze 7. května 1874, č. 51 ř. z. a jejichž předchůdcem byla duchovní daň výpomocná, vzniklá v době josefinské. Nynější daň je progresivní daň z majetku vyměřená jako při poplatkovém ekvivalentu z ceny veškerého zdejšího jmění jednotlivého obročí nebo jednotlivé duchovní komunity včetně nadace, s vyloučením však knihoven a sbírek vědeckých a uměleckých. Vyměření příspěvku se děje na základě podrobné a přezkoumávané fáse zemskou správou politickou na jedno desetiletí, a to od 1/2% až do 10% jmění, a splácí se předem ve lhůtách čtvrtletních; jinak se platí 5% úroky z prodlení. Při tom je zproštěno příspěvku to, co musí zůstatí ročně volným pro duchovní osoby poukázané s výživou na beneficium nebo komunitu, protože to bylo uznáno po slyšení biskupů za nutné k hrazení výživy stavu jich náležitě, t. zv. kompetence, která však není totožná s kongruou duchovních správců.

Příspěvky tyto nedosáhly ovšem očekávaného výnosu.

c) Jmění každého církevního ústavu, který přestal býti z důvodu jakéhokoliv, pokud tomu nejsou na odpor nadační ustanovení (§ 53 zákona z r. 1874, č. 50 ř. z.).

VII. Všeobecně jest určen náboženský fond pro kultové účely církve katolické; v jednotlivostech rozhodují buď zákony a předpisy, tedy jimi opodstatněné právní nároky, buď volné uvážení státních úřadů spravujících náboženské fondy.

1. Zákonem upraveny jsou: výslužné katolických správců duchovních při všeobecně užitečných ústavech a kněžských úředníků při katolických ordinariátech, konsistořích a při biskupských seminářích (zákon 19. února 1902, č. 48 ř. z.);

platy a pense profesorů při theologických učilištích diecésních a představených při biskupských kněžských seminářích (zákon z 18. března 1920, č. 189 sb. z. a n.), pokud nestačí fondy pro příslušné účely zřízené a jiné církevní důchody k tomu věnované;

dotace dignitářův a kanovníků při kapitulách metropolitních a katedrálních (zákon 7. ledna 1894, č. 15 ř. z., čl. III. a IV. zák. 28. března 1918, č. 115 ř. z. a zák. 9. dubna 1920, č. 246 sb. z. a n.);

dotace všeho duchovenstva ve správě duší podle kongruových zákonů;

podpory řádům žebavým a různým řeholníkům (podle zvláštních předpisů);

titulus mensae (původně podle dv. d. ze 7. ledna 1792; zvýšení nastalo cís. rozhodnutím z 19. prosince 1911 a výnosem min. kultu z 28. ledna 1912, č. 54.222 r. 1911).

2. *Podle rozhodnutí* státní správy, resp. od případu k případu se platí z náb. fondu:

dotace biskupův a biskupské správy;

dotace kanovníků mimo kostely katedrální;

na semináře diecéšní, pokud tu není samostatného nebo zvláštního jmění (povolují se dotace pro vydržování seminaristů podle jich počtu a paušál výdejny);

příspěvky na platy theologických profesorů *fakultních*;

příspěvky na *zvláštní účely* duchovní správy všeobecné a na duchovní správu v nemocnicích, opatrovnách, trestnicích;

příspěvky na opatrování kněží duševně chorých nebo kněží korrigendů;

břemena připadající náboženskému fondu jako patronovi;

příspěvky na různé výdaje konkurenční v případech zvláštních;

plnění různých nadačních povinností, které přešly na nábož. matici ze statků jí přiřčených, zejména plnění mešních nadací podle zák. 19. IX. 98, č. 176 ř. z., § 7, lit. d nahraditelných.

Poznámka. O studijním fondu. Veškeré jmění zrušených kolejí bývalých jezuitských provincií připadlo fondům studijním nově tenkrát zřízeným, ovšem s výhradou částí náležejících fondům náboženským a fondu nadačnímu (cís. resoluce ze 17. září 1773 a 25. června 1774); správa statkův odevzdána byla administraci statků komorních. Účel fondů studijních byl vytčen hrazením potřeb vyučování státem řízeného. Z dvorního dekretu ze 7. července 1781 plyne zásada, že studijní fondy nebyly „samostatnými“ fondy, t. j. nebyly právníckými osobami, naopak zřejmá je zásada, že byly státními fondy s povahou správní, fondy dotovanými, jež tvoří část státního jmění. Od r. 1903 studijní fondy přestaly býti formálně vedeny jako „fondy“, ježto důchody jich nestačily vytčeným účelům vyučovacím, i odváděly se důchody jak z jmění nemovitého, tak i movitého do všeobecného jmění státního. Správa jmění bývalých fondů studijních se vedla odděleně v bývalých korunních zemích, čímž i movité jmění se nalézalo při převratu r. 1918 ve správě příslušných zemských politických vlád.